

Hovrätten
Biblioteket

Alternativer til frihedsstraf

Vapausrangaistuksen vaihtoehdot

A 1980:13

1981-02-03

Alternativer til frihedsstraf

Delbetænkning
afgivet af

Nordisk Strafferetskomité

NU-serien utges gemensamt av Nordiska rådet och
Nordiska ministerrådet.

Adresser:

Nordiska rådets presidiesekretariat
Tyrgatan 7/Box 19506
S-104 32 Stockholm

Nordisk Ministerråds sekretariat
St. Olavs gate 29/Postboks 6753, St. Olavs Plass
N-Oslo 1

Nordisk Ministerråd
Sekretariatet for nordisk kulturelt samarbejde
Snaregade 10
DK-1205 København K

Rapporterna i Nordisk utredningsserie försäljes genom:

Danmark:	Direktoratet for statens indkøb Bredgade 20 1260 København K	tel: 01/11 40 41
Finland:	Statens tryckericentral Annegatan 44/Postbox 516 00101 Helsingfors 10	tel: 90/53 90 11
Island:	Nordisk Råds delegation Althingi, Reykjavík	tel: 11 560
Norge:	Universitetsforlaget, Avd. for offentlige publikasjoner Postboks 8134, Oslo-dep. Oslo 1	tel: 02/41 24 35
Sverige:	Fritzes Kgl Hovbokhandel Regeringsgatan 12/Box 16356 103 27 Stockholm	tel: 08/23 89 00

ISBN 91-7052-516-1

GOTAB, Stockholm 1981

Indhold

1. Indledning	5
2. Sanktionssystemet i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige	9
2.1 De gældende regler om sanktioner	9
2.1.1 Frihedsstraf	9
2.1.2 Betinget dom, skyddstillsyn og kombinationsdomme	10
2.1.3 Bøde	11
2.1.4 Tiltalefrafald og domseftergift	11
2.2 Sammenfattende bemærkninger om sanktionsanvendelsen i årene 1968–1977	12
3. Reformforslag vedrørende alternativer til frihedsstraf	15
3.1 Reformforslag vedrørende eksisterende alternativer	15
3.1.1 Bødestraf	15
3.1.2 Betinget dom og skyddstillsyn	15
3.1.3 Prøveløsladelse	16
3.2 Forslag til nye alternativer til frihedsstraf	17
3.2.1 Anmeldelsespligt	17
3.2.2 Samfundstjeneste	19
3.2.3 Fritidsfængsel (weekendfængsel og natfængsel)	20
3.2.4 Civil commitment (kontraktsvård)	21
3.2.5 Andre alternativer	22
4. Komiteens overvejelser	23
4.1 Almindelige bemærkninger	23
4.2 Eksisterende alternativer	27
4.2.1 Bødestraf	27
4.2.2 Betinget dom, skyddstillsyn og kombinationsdomme	28
4.2.3 Prøveløsladelse	29
4.3 Nye alternativer	30
4.3.1 Indledning	30
4.3.2 Anmeldelsespligt	31
4.3.3 Samfundstjeneste	32
4.3.4 Fritidsfængsel	33
4.3.5 Civil commitment (kontraktsvård)	34
4.3.6 Afsluttende bemærkninger om nye alternativer til frihedsstraf	35

<i>Tabelmateriale vedrørende sanktionsanvendelsen i de nordiske lande i årene 1968–1977 (bilag)</i>	37
Danmark	39
Finland	46
Island	52
Norge	53
Sverige	59

1. Indledning

1.1

Den nordiske strafferetskomité blev oprettet i 1960 i henhold til en beslutning truffet på et møde mellem den danske, finske, norske og svenske justitsminister. Island indtrådte i samarbejdet i 1963. Det påhviler komitéen efter justitsministrenes nærmere bestemmelse at behandle spørgsmål om ensartet nordisk lovgivning på strafferettens område og at drøfte andre kriminalpolitiske spørgsmål af principiel karakter og fælles nordisk interesse. Komitéen har et medlem fra hvert af de 5 nordiske lande, men det er forudsat, at der i komitéens møder kan deltage andre sagkyndige end komitéens medlemmer.

Komitéen har indtil nu afgivet 6 betænkninger, nemlig om konfiskation (maj 1963)¹, om forældelse (juni 1966)², om prøveløsladelse (april 1969)³, om afkortning for varetægt m.v. (juni 1971)⁴, om bødestrafen (december 1974)⁵ og om prøveløsladelse (marts 1978)⁶.

Komitéen har desuden beskæftiget sig med enkelte andre strafferetlige spørgsmål af fælles nordisk interesse. I 1962 afgav den en udtalelse om strafregistrering⁷. De strafferetlige regler i Norden om psykisk abnorme lovovertrædere og særbehandling blev behandlet i en række møder fra 1966.

¹ Trykt som bilag til det danske straffelovråds betænkning om konfiskation (nr. 355/1964) s. 91–103 og til det norske straffelovråds innstilling om inndragning på grund av straffbare handlinger (1970) s. 54–64.

² Trykt som bilag til det danske straffelovråds betænkning om strafferetlig forældelse m. v. (nr. 433/1966) s. 42–50 og til det norske straffelovråds innstilling om strafferettslig foreldelse (1969) s. 23–30 samt i Nordisk utredningsserie 1967:15.

³ Trykt i Nordisk utredningsserie 1970:3.

⁴ Trykt i Nordisk utredningsserie 1971:9.

⁵ Trykt i Nordisk utredningsserie 1975:5.

⁶ Trykt i Nordisk utredningsserie A 1978:6.

⁷ Trykt i Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab 1963 s. 5–12.

Ved afgivelsen af denne delbetænkning har den nordiske strafferetskomité bestået af følgende faste medlemmer:

Fra Danmark:

Professor, dr. jur. Knud Waaben,

fra Finland:

Justitierådet Henrik Grönqvist,

fra Island:

Hæstaréttarforseti, dr. Ármann Snævarr,

fra Norge:

Ekspedisjonssjef Arne Haugestad,

fra Sverige:

Justitierådet Per Jermsten.

Foruden de nævnte medlemmer af komitéen har følgende sagkyndige deltaget i denne del af komitéarbejdet:

Fra Danmark:

Kriminalforsorgsdirektør H. H. Brydenscholt,
kontorchef Michael Lunn,
fuldmægtig Michael Elmer.

Fra Finland:

Justitierådet Per Lindholm,
överdirektören K. J. Lång,
överinspektören Jan Törnqvist.

Fra Norge:

Underdirektør Kirsti Coward,
byråsjef Knut Brofoss,
dommerfuldmægtig Anne Vinje,
ekspedisjonssjef Georg Fr, Rieber-Mohn,

Fra Sverige:

Kanslichef Bo Svensson,
departementsrådet Johan Munck,
hovrättsfiskalen Sten Heckscher.

1.2

I de nordiske lande har der i de senere år været iværksat en række udvalgsarbejder om sanktionssystemet, herunder alternativer til frihedsstraf. Det har været et gennemgående træk, at man har ønsket en begrænsning i frihedsstraffens anvendelse. Som resultat af dette arbejde foreligger der i de enkelte lande følgende nyere betænkninger m. v. om de her drøftede spørgsmål:

I Danmark:

- Betænkning nr. 752/1975 "Kriminalforsorg — socialforsorg",
- betænkning nr. 806/1977 "Alternativer til frihedsstraf — et debatoplæg",
- en indstilling af juni 1977 vedrørende fængselsdømtes udgang til undervisning eller beskæftigelse og
- straffelovrådets notat af 2. oktober 1978 til brug ved høringen over betænkningen om alternativer til frihedsstraf.

I Finland:

- Kriminalvårdskommitténs betänkande (1972:1),
- straffrättskommitténs betänkande (1976:72),
- fängelseutrymmeskommitténs betänkande (1977:66) og
- en betænkning om unge lovovertrædere, afgivet af en af justitieministeriet nedsat arbejdsgruppe i efteråret 1978.

I Norge:

- Utredning fra en arbeidsgruppe om "Endringer i promillelovgivningen" (NOU 1975:24),
- straffelovrådets betænkning (NOU 1975:76) "Kriminalomsorg i frihet",
- stortingsmelding nr. 104 (1977–78) "Om kriminalpolitikken" (Kriminalmeldingen) og
- innstilling fra justiskomiteén om kriminalpolitikken (Innst. S, nr. 175 (1979–80)).

I Sverige:

- Rapport (1977:7) "Nytt straffsystem — idéer och förslag", afgivet af en arbejdsgruppe under brottsförebyggande rådet,
- ungdomsfängelseutredningens betänkande (SOU 1977:83) "Tillsynsdom",
- proposition (1978/79:212) med forslag om at afskaffe ungdomsfængsel (bygger på SOU 1977:83),
- en departementspromemoria (Ds Ju 1979:5) med forslag om afskaffelse af internering,

- proposition (1978/79:182) med forslag til "forsøksverksamhet med s. k. kontraktsvård af narkotikamissbrukare som har begått brott",
- brottsförbyggande rådets rapport (1979:3) "Frivård och rehabilitering",
- fängelsestraffkommitténs delbetänkande "14 dagars fängelse – minimid för fängelsestraff" (SOU 1980:1) og
- viteskommitténs betänkande (SOU 1980:7) "Kompensation för förvandlingsstraffet".

De fleste af de nævnte betænkninger har endnu ikke resulteret i konkrete lovforslag, men betænkningerne danner i flere lande grundlag for et fortsat udvalgsarbejde. I Danmark og Island drøftes spørgsmålene således i straffelovrådet. I Norge skal kriminalmeldingen følges op, dels ved at der nedsættes en straffelovskommission, dels ved lovforslag direkte fra justisdepartementet. I Sverige er der nedsat to komitéer henholdsvis om "fängelse och kriminalvård i anstalt" (Dir 1979:34) og om "kriminalvård i frihet" (Dir 1979:35).

Den nordiske strafferetskomité har taget spørgsmålet om sanktionssystemet og alternativer til frihedsstraf op i henhold til en beslutning truffet af de nordiske justitsministre i november 1978. Det blev ved beslutningen forudsat, at komitéen skulle gå ud fra de betænkninger og det øvrige materiale, som allerede foreligger i de enkelte lande.

Der har fra nogle sider været udtrykt ønske om hurtigt at modtage materiale vedrørende alternativer til frihedsstraf. Den nordiske strafferetskomité har bl. a. på denne baggrund foretaget en opdeling af arbejdet med kommissoriet. Den foreliggende delbetænkning indeholder komitéens foreløbige overvejelser vedrørende alternativer til frihedsstraf. I en senere delbetænkning vil komitéen behandle spørgsmål vedrørende strafudmåling, herunder gentagelsesvirkning.

2. Sanktionssystemet i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige

2.1 De gældende regler om sanktionerne

I grove træk anvendes der i de nordiske lande ensartede retsfølger i anledning af lovovertrædelser. Disse retsfølger er:

1. frihedsstraf,
2. betinget dom og skyddstillsyn,
3. bøde og
4. tiltalefrafald og domseftergift.

Desuden kender man i alle landene forskellige særforanstaltninger, der typisk er beregnet for særlige grupper, navnlig psykisk abnorme, lovovertrædere. Mellem de nordiske lande forekommer der dog med hensyn til disse særforanstaltninger visse afvigelser.

Der findes også andre retsfølger end de ovenfor nævnte, f. eks. rettighedsfortabelse, konfiskation, advarsel og forbud mod at færdes bestemte steder. Typisk anvendes sådanne retsfølger i tillæg til en af de ovenfor nævnte sanktioner, og de vil ikke blive omtalt i det følgende.

2.1.1 Frihedsstraf

Blandt frihedsstraffene spiller de tidsbestemte straffe den helt dominerende rolle. Den vigtigste frihedsstraf er fængsel. I *Danmark* og *Island* findes desuden den tidsbestemte straf hæfte, men denne adskiller sig i fuldbyrdelsespraksis reelt kun fra fængselsstraffen gennem sin benævnelse, og der er i Danmark stillet forslag om afskaffelse af denne sanktion. I *Norge* findes også hæfte, men denne straf er gået helt ud af brug. Ungdomsfængelse i *Finland* er ikke en selvstændig sanktion, men en særlig afsoningsform for visse fængselsstraffe, der er pålagt unge lovovertrædere.

Der er forskel på frihedsstraffens mindstelængde i de enkelte lande. I *Island* er mindstelængden for hæfte 5 dage og for fængsel 30 dage, i *Danmark* 7 dage for hæfte og 30 dage for fængsel, i *Finland* 14 dage, i *Norge* 21 dage og i *Sverige* en måned. I alle landene har spørgsmålet om at sænke disse mindstetider været rejst.

Der er også forskel på lænstetiden for frihedsstraffe, der idømmes på bestemt tid. Lavest ligger *Sverige* med 10 år; derefter følger *Finland* med 12 år, *Norge* med 15 år og *Danmark* og *Island* med 16 år. I flere af

landene gælder der dog en højere længstetid i visse særlige tilfælde, navnlig ved sammenstød af forbrydelser.

I alle landene findes der mulighed for at idømme fængsel på livstid. I *Danmark* og *Finland* er der i 1970'erne gennemført omfattende reformer af de øvrige tidsubestemte retsfølger, hvis anvendelsesområde nu er yderst snævert. I *Sverige* er den tidsubestemte straf "ungdomsfængelse" afskaffet pr. 1. januar 1980, og der foreligger forslag om afskaffelse af "internering". I *Norge* er de tidsubestemte reaktioner "ungdomsfængelse" og "tvangsarbeid" afskaffet i 70'erne, og der er stillet forslag om at indskrænke anvendelsesområdet for den sidste tidsubestemte særreaktion "sikring".

2.1.2 Betinget dom, skyddstillsyn og kombinationsdomme

Det grundlæggende træk i denne sanktionsform, som kendes i alle de nordiske lande, er, at den dømte må afholde sig fra ny kriminalitet i en prøvetid for ikke at risikere, at den betingede dom eller skyddstillsynet ændres til frihedsstraf. I flere af landene kan der også fastsættes andre vilkår, hvis overtrædelse ligeledes kan medføre, at den betingede dom eller skyddstillsynet ændres til frihedsstraf. Betingede bøder kendes også i de nordiske lande, men spiller i praksis kun en ringe rolle, og der bortses i det følgende fra denne afgørelsesform.

Den nærmere udformning af betinget dom/skyddstillsyn varierer en del fra det ene nordiske land til det andet. I *Danmark*, *Island* og *Norge* kendes både betingede domme med udsat straffastsættelse og betingede domme med udsat straffuldbyrdelse, d. v. s. domme hvor straffen er fastsat (udmålt), men hvor fuldbyrdelsen er udsat. I *Finland* kendes afgørelsesformen kun i form af betinget dom med udsat straffuldbyrdelse. I *Sverige* har de tilsvarende sanktioner en mere selvstændig stilling i forhold til frihedsstraffen og er desuden delt op i to forskellige sanktioner, dels "villkorlig dom", dels "skyddstillsyn", som har karakter af en dom om, at den dømte skal underkaste sig kriminalforsorg i frihed. I *Danmark*, *Island* og *Norge* kan den betingede dom kombineres med vilkår om tilsyn m. v. og således minde stærkt om svensk skyddstillsyn.

Det er et gennemgående træk i alle landene, at afgørelsesformens anvendelse ikke er knyttet til specifikke legale kriterier, men i det væsentlige beror på domstolenes almindelige skønsmæssige afgørelse. I *Finland* kan frihedsstraffe på over 2 år dog ikke gøres betingede, og lovgivningen indeholder visse begrænsninger i adgangen til at gøre brug af "villkorligt straff", hvis den pågældende tidligere har udstået ubetinget frihedsstraf. Disse begrænsninger udelukker dog ikke, at der i særlige tilfælde anvendes betinget dom. I *Norge* indeholder lovgivningen visse begrænsninger i adgangen til at bruge betinget dom, hvis den domfældte tidligere har udstået ubetinget straf af "fængsel", eller hvis den idømte straf er længere end 1 år. Disse begrænsninger er dog ikke absolut bindende og har ikke hindret, at man i praksis anvender betinget dom også i disse tilfælde. I *Sverige* gælder den begrænsning, at det kræves, at der foreligger særlige grunde for anvendelsen af skyddstillsyn, når det

drejer sig om en lovovertrædelse, for hvilken der kan idømmes fængsel i et år eller derover.

I alle landene er det et vilkår for udsættelsen af straffen eller fuldbyrdelsen, at den dømte ikke begår ny kriminalitet i prøvetiden, og der må således ved en eventuel dom for et nyt forhold tages stilling til, om der skal ske fuldbyrdelse af den udsatte straf (der i visse lande som nævnt ikke behøver at være fastsat i den tidligere dom) eller ske forvandling af den tidligere sanktion. I *Finland* skal der træffes bestemmelse om fuldbyrdelse af den tidligere udmålte straf, hvis der for den nye overtrædelse fastsættes ubetinget fængselsstraf på mere end et år. I *de andre lande* findes der ikke i loven nogen bindende begrænsninger i domstolenes adgang til at træffe bestemmelse om, at den tidligere dom ikke skal fuldbyrdes eller forvandles, selv om der er begået ny kriminalitet i prøvetiden.

Straffen kan i *Danmark*, *Island* og *Norge* komme til fuldbyrdelse ved overtrædelse af tilsyns- og andre vilkår for den betingede dom, selv om der ikke foreligger ny kriminalitet. I *Danmark* kan andre reaktioner såsom advarsel også komme på tale i sådanne tilfælde. I disse lande spiller strafsanktionering af sådanne "rene vilkårsovertrædelser" dog en meget underordnet rolle i praksis. I *Sverige* gælder det samme med hensyn til skyddstillsyn. Muligheden efter lovreglerne for anvendelse af straf i tilfælde af "misskötsamhet" i forbindelse med "villkorlig dom" anvendes ikke i praksis. I *Finland* kan straffen kun komme til fuldbyrdelse, hvis der foreligger ny kriminalitet.

Domstolene har i alle landene adgang til at idømme kombinationsdomme, hvor den betingede dom eller svensk skyddstillsyn kombineres med bøde. I *Danmark*, *Island* og *Norge* er der endvidere adgang til at anvende en kombinationsdom, hvorefter en del af den forskyldte straf, dog højst 3, henholdsvis 5 måneder (*Norge*), skal fuldbyrdes, medens resten af dommen gøres betinget. I *Sverige* kan domme til skyddstillsyn (men derimod ikke "villkorlig dom") kombineres med en ubetinget frihedsstraf på indtil 3 måneder. I *Finland* findes der ikke mulighed for at kombinere betinget straf med ubetinget frihedsstraf.

2.1.3 Bøde

Nordisk Strafferetskomité's betænkning fra 1974 om "bötesstraffet" (NU 1975:5) indeholder en udførlig redegørelse for de gældende regler om bøder. Der henvises derfor til den nævnte betænkning, hvis rekommendationer tildels er omtalt nedenfor i afsnit 3.1.1 og 4.2.1.

2.1.4 Tiltalefrafald og domseftergift

Anklagemyndigheden har i alle landene mulighed for at undlade at rejse tiltale i en sag, selv om sagens gennemførelse antages at ville føre til, at den pågældende findes skyldig.

I *Danmark* og *Island* er der til tiltalefrafaldet altid knyttet et vilkår om, at den pågældende ikke må begå ny kriminalitet i en nærmere fastsat

prøvetid. I Norge kan tiltalefrafaldet være betinget eller ubetinget. I disse lande kan der også gives andre vilkår, f. eks. om tilsyn. Sagen kan således i princippet genoptages i tilfælde af vilkårsovertrædelser, herunder i tilfælde af ny kriminalitet.

De finske og svenske regler om tiltalefrafald har en anden karakter, idet der ikke er mulighed for at knytte vilkår til undladelsen af at rejse påtale. Ny kriminalitet kan således ikke medføre, at den tidligere sag genoptages. I disse lande har også domstolene mulighed for at bestemme, at der ikke skal fastsættes nogen straf eller anden retsfølge for overtrædelser ("domseftergift" henholdsvis "påføljseftergift"). Heller ikke en sådan afgørelse er knyttet til vilkår. I Finland anvendes åtals- og domseftergift hovedsagelig ved bagatelagtig kriminalitet.

2.2 Sammenfattende bemærkninger om sanktionsanvendelsen i årene 1968-1977

I forbindelse med behandlingen af spørgsmålet om alternativer til frihedsstraf har komitéen tilvejebragt et omfattende statistisk materiale vedrørende sanktionsanvendelsen i Danmark, Finland, Norge og Sverige i tiåret fra 1968-1977. Det er forbundet med betydelige vanskeligheder at gøre dette materiale, der bygger på de nationale statistikker, sammenligneligt. Der er mellem de enkelte lande væsentlige forskelle med hensyn til, hvad der registreres med henblik på kriminalstatistikkerne. Hertil kommer, at der også er visse forskelle i opgørelsesmetoderne og de fordelinger af oplysningerne, som anvendes i de enkelte landes kriminalstatistikker. Disse og andre vanskeligheder ved at foretage sammenligninger er omtalt af Knut Sveri i NU B 1977:25 "Straffesystemer i Norden", side 16 ff.

Komitéen har på grund af disse vanskeligheder valgt at henskyde de nationale statistikker til et bilag til betænkningen, således at der her i forbindelse med de tilvejebragte tabeller gives en redegørelse fra hvert land.

I det følgende gives på grundlag af redegørelsen fra hvert enkelt land nogle sammenfattende bemærkninger om sanktionsanvendelsen i de nordiske lande i 1968-1977.

Udviklingen i sanktionsanvendelsen må ses i sammenhæng med udviklingen med hensyn til anmeldte lovovertrædelser. Komitéen har derfor valgt at indlede redegørelserne fra hvert land med en tabel, der belyser udviklingen i anmeldelserne og opklaringsprocenten ved forskellige typer af lovovertrædelser. Det bør understreges, at de statistiske oplysninger på dette punkt må vurderes med særlig varsomhed, ikke alene fordi der findes betydelige forskelle mellem de nordiske lande med hensyn til registreringen af lovovertrædelser, men også fordi omlægninger af statistikrutiner, ændringer i forsikringsselskabernes praksis og andre faktorer kan medføre, at tallene fra år til år ikke engang er direkte sammenlignelige inden for det enkelte land.

Trods disse forbehold synes det dog på grundlag af det statistiske materiale at kunne fastslås, at der i samtlige nordiske lande er indtrådt

en betydelig stigning i kriminaliteten inden for det tidsrum, som er omfattet af redegørelserne. En stagnation og tilmed et vist fald i midten af 1970'erne kan noteres i Danmark, Norge og Sverige. Udviklingen i disse lande har dog siden været præget af en fornyet kriminalitetsstigning.

Det fremgår af redegørelserne, at der mellem de nordiske lande synes at forekomme ret betydelige variationer i sanktionsanvendelsen, selvom de foreliggende statistikker kun kan sammenlignes med forsigtighed. De forekommende variationer mellem landene gør sig gældende både med hensyn til anvendelsen af frihedsstraf og med hensyn til anvendelsen af betingede domme og andre ikke-frihedsberøvende sanktioner. Variationerne mellem de enkelte lande er indenfor disse to hovedgrupper ikke ensartede.

På grundlag af tabel 2 i redegørelserne fra de enkelte lande kan det fastslås, at antallet af idømte frihedsberøvende sanktioner pr. 100.000 indbyggere er lavest i Sverige, hvor antallet i 1977 var 160. De tilsvarende tal for Danmark og Finland er henholdsvis 273 og 296. Det er på grundlag af de foreliggende oplysninger ikke muligt at give lige så sikre oplysninger for så vidt angår Norge, idet den norske statistik over idømte sanktioner alene vedrører "forbrytelser". Efter den norske redegørelse kan det dog skønsmæssigt anslås, at det tilsvarende tal for Norge er ca. 230. Relativt set idømmes der således næsten dobbelt så mange frihedsstraffe i Finland som i Sverige, medens Norge indtager en mellemstilling mellem disse yderpunkter. De danske tal ligger ret tæt på de finske.

De ovenfor givne oplysninger omfatter antallet af frihedsberøvende sanktioner pr. 100.000 indbyggere i anledning af alle arter af lovovertrædelser. For så vidt angår Danmark og Sverige er det muligt at udskille de tilsvarende tal med hensyn til overtrædelser af straffeloven (Brottsbalken). For Norges vedkommende er de tilsvarende tal for "forbrytelser" nogenlunde sammenlignelige med tallene for straffelovsovertrædelser i Danmark og Sverige. Disse tal viser en betydeligt større overensstemmelse, idet antallet af idømte frihedsberøvende sanktioner pr. 100.000 indbyggere inden for dette vigtige lovgivningsområde i Danmark, Norge og Sverige i 1977 var henholdsvis 108, 89 og 84. Det er derfor nærliggende at antage, at forskellene i de totale tal mellem disse lande først og fremmest er udtryk for en forskellig praksis med hensyn til de straffe, som idømmes i anledning af særlovsovertrædelser og herunder navnlig kørsel efter indtagelse af spiritus.

Den finske straffelov indeholder også straffebestemmelserne vedrørende kørsel efter indtagelse af spiritus (trafikfylleri). Det er over for komitéen oplyst, at antallet af idømte frihedsstraffe pr. 100.000 indbyggere for overtrædelse af straffeloven, bortset fra trafikfylleri, i Finland i 1977 var 220. De finske domfældelsestal ligger således meget væsentligt over tallene i de øvrige lande.

Tabelmaterialet indeholder endvidere oplysninger om det gennemsnitlige daglige belæg i kriminalforsorgens anstalter i de enkelte lande. Lavest ligger Norge, hvor gennemsnitsbelægget pr. 100.000 indbyggere i 1977 var ca. 45. I Sverige og Danmark var de tilsvarende tal 51 og 54.

Det finske tal var 117 og skiller sig således klart ud fra de tre andre lande.

Komiteén er ikke på det foreliggende statistikgrundlag gået i enkelt-heder med en analyse af forholdet mellem domfældelsestal og belægstal. Det skal dog nævnes, at tabelmaterialet giver støtte for den antagelse, at de afsonede frihedsstraffe i Norge gennemsnitligt er kortere end i Danmark, mens de i Sverige og ikke mindst i Finland er af noget længere varighed end i Norge og Danmark. De svenske tal kan blandt andet tænkes at have sammenhæng dels med den nedenfor omtalte større tilbøjelighed til at anvende betinget dom (skyddstillsyn) og tiltalefrafald, og dels med frihedsstraffens mindstelængde, jfr. ovenfor i afsnit 2.1.1.

Ser man på de ikke-frihedsberøvende sanktioner, viser en sammenligning mellem landene, at der i Finland idømmes dobbelt så mange betingede domme pr 100.000 indbyggere (i 1977:305) som i Sverige (i 1977:144 – dette tal omfatter både "villkorlig dom" og "skyddstillsyn"). Dette må blandt andet ses i sammenhæng med, at man i Finland i meget vidt omfang anvender betinget dom (ofte kombineret med bøde) over for kørsel efter indtagelse af spiritus. Antallet af betingede domme pr. 100.000 indbyggere for trafikfylleri var således i 1977 i Finland 151. Antallet af betingede domme pr. 100.000 indbyggere er lavere i Danmark og Norge (1977:109, henholdsvis 91) end i Sverige, og dette kan formentlig tages som udtryk for, at man i Sverige i videre omfang end i de øvrige lande er tilbøjelig til at anvende betinget dom i stedet for frihedsstraf.

Antallet af tiltalefrafald pr. 100.000 indbyggere er betydeligt større i Sverige end i de andre lande. I Sverige blev der således i 1977 pr. 100.000 indbyggere meddelt 308 tiltalefrafald. De tilsvarende tal var i Norge (for "forbrytelser") 53 og i Danmark (for straffelovsovertrædelser) 50. Der foreligger ikke tilsvarende statistiske oplysninger om brugen af "åtals-eftergift" i Finland.

Den helt dominerende sanktionsform er i alle landene bødestrafen. I forhold til indbyggerantallet er antallet af pålagte bøder klart lavere i Norge end i de øvrige lande. Det i praksis vigtigste område for anvendelse af bødestraf er i alle landene overtrædelser af færdselsloven.

Om anvendelsen af bødeforvandlingsstraf henvises til afsnit 4.2.1.

Sammenligner man det totale antal pålagte sanktioner i 1977 pr. 100.000 indbyggere i de 4 lande, er det iøjnefaldende, at tallet i Norge er væsentligt mindre end i de andre lande (ca. 3.000), hvilket dog navnlig har sammenhæng med de lave tal for anvendelsen af bødestraf, som er omtalt ovenfor. Flest sanktioner er pålagt i Finland (6.414) og i Danmark (5.969). Sverige indtager en mellemstilling (5.076).

3. Reformforslag vedrørende alternativer til frihedsstraf

3.1 Reformforslag vedrørende eksisterende alternativer

Der foreligger i de nordiske lande mange tilkendegivelser om, at der i myndighedernes praksis bør gøres øget anvendelse af allerede eksisterende alternativer til frihedsstraf, navnlig tiltalefrafald, bøde, betinget dom og skyddstillsyn. I det følgende er der ikke gjort nærmere rede for sådanne almindelige ønsker eller rekommendationer vedrørende myndighedernes valg mellem de bestående sanktionsmuligheder. Der skal derimod nævnes forskellige forslag og overvejelser vedrørende ændringer i sanktionsreglerne, særlig for så vidt angår bødestraf, betinget dom og skyddstillsyn.

3.1.1 Bødestraf

Blandt andet på grundlag af Nordisk strafferetskomité's betænkning (NU 1975:5) om "bötesstraffet" er der i alle landene overvejelser i gang vedrørende den fremtidige udformning af bødestrafen. I de fleste af landene sigter overvejelserne imod helt at afskaffe eller i hvert fald begrænse anvendelsen af bødeforvandlingsstraf. I sammenhæng hermed overvejes mulighederne for at styrke inddrivelsen. I Sverige og Finland overvejes desuden at indføre mulighed for at pålægge selskaber og andre kollektive enheder bødeansvar, således som det kendes i Danmark, Island og Norge.

3.1.2 Betinget dom og skyddstillsyn

Med hensyn til de betingede domme og skyddstillsyn overvejer man en ændret udformning af kriminalforsorgen i frihed. Herudover foreligger der i nogle lande forslag om en ændret udformning af reglerne om betingede domme og skyddstillsyn.

I Danmark er der stillet forslag om afskaffelse af tvangssanktionerede tilsyn og særvilkår i betænkning nr. 752/1975 om "kriminalforsorg-socialforsorg". Spørgsmålet behandles nu af straffelovrådet, der i et høringsnotat af 2. oktober 1978 har peget på den mulighed at opretholde tilsynsvilkåret og enkelte særvilkår i forbindelse med en mere begrænset sanktionsmulighed, således at der i alvorligere tilfælde kan blive tale om en ganske kortvarig frihedsberøvelse.

I *Finland* har Fængelseutrymmeskommissionen i kommittébetænkande 1977:66 stillet forslag om at indføre visse kombinationsdomme, som i dag ikke kendes i *Finland*, f. eks. kombinationer af betinget og ubetinget frihedsstraf eller af ubetinget fængselsstraf og bøder. De finske overvejelser om tvang som grundlag for kriminalforsorg i frihed sker i forbindelse med overvejelserne vedrørende reglerne om prøveløsladelse.

I *Island* foreligger der foreløbig ingen forslag vedrørende reglerne om betingede domme.

Det *norske* straffelovråd foreslår i betænkning NOU 1975:61, om "Kriminalomsorg i frihet", at der sker en udvidelse i adgangen til at idømme betinget dom. Både i stortingsmelding nr. 104 (1977-78) om kriminalpolitikken og i justiskomiteens indstilling (Innst. S. nr. 175 (1979-80)) gives der udtryk for, at kriminalforsorgen i frihed er et vigtigt alternativ til fængsel, og at den må styrkes. Endvidere tager komitéen det standpunkt, at en vilkårsovertrædelse, som ikke består i ny kriminalitet, i princippet bør kunne føre til ændring af en betinget dom og genindsættelse i fængsel efter prøveløsladelse. Den frie forsorg er overtaget af staten ved justisdepartementet pr. 1. januar 1980.

Udformningen af reglerne om betingede domme og skyddstillsyn er i *Sverige* behandlet såvel i brottsförebyggande rådets rapport (1977:7) "Nytt straffsystem - Idéer och förslag" som i ungdomsfängelseutredningens betænkning (SOU 1977:83) om "Tillsynsdom". Visse begrænsede lovændringer blev gennemført i foråret 1979 og trådte i kraft den 1. januar 1980. De mere principielle spørgsmål overvejes nu i frivårdskommittén. I komitédirektivet (Dir 1979:35) fremhæves, at reformspørgsmålet først og fremmest må knytte sig til sanktionen skyddstillsyn, navnlig ved en klargøring af den dømtes forpligtelser og ved en styrkelse af kontrolfunktionen gennem enklere regler om reaktioner mod vilkårsovertrædelser. Komitéen skal i den forbindelse overveje, i hvilket omfang der bør være mulighed for kortvarig frihedsberøvelse med henblik på at imødegå en akut risikosituation.

I december 1979 offentliggjorde brottsförebyggande rådet rapporten (1979:3) "Frivård och rehabilitering", som kan antages at ville få betydning for arbejdet i frivårdskommittén. Rapporten indeholder den afsluttende redegørelse for det såkaldte Sundsvallsprojekt, et kriminalpolitisk eksperiment, som har bestået i, at den frie kriminalforsorg i et særligt distrikt igennem et antal år har fået tilført kraftigt forøgede ressourcer. På grundlag af resultaterne ved vurderingen af projektet fremføres der i rapporten visse synspunkter vedrørende effektiviteten af de nuværende ikke-frihedsberøvende sanktioner (se nærmere nedenfor i afsnit 3.2.1).

3.1.3 Prøveløsladelse

Prøveløsladelsens rolle i sanktionssystemet behandles i alle de nordiske lande som en del af problemet om alternativer til frihedsstraf eller i nær tilknytning hertil. Den væsentlige betragtning er i den forbindelse, at udvidet brug af prøveløsladelse kan bidrage til at reducere fuldbyrdelses-

tiderne i fængsel. Imidlertid er også spørgsmålet om en eventuel afskaffelse af prøveløsladelsen og en tilsvarende afkortning af de idømte straffetider blevet et diskussionspunkt i de nordiske lande.

Om disse spørgsmål og om enkeltheder vedrørende reglerne om prøveløsladelse kan henvises til Nordisk Strafferetskomité's betænkning "Villkorlig frigivning" (NUA 1978:6).

3.2 Forslag til nye alternativer til frihedsstraf

Det er karakteristisk for de senere års kriminalpolitiske debat, at man i højere grad end tidligere har beskæftiget sig med spørgsmålet om indførelse af nye reaktionsformer. Det kan samtidig konstateres, at der ikke har kunnet peges på noget stort antal muligheder for sådanne nydannelser. Nogle af de vigtigste omtales nedenfor.

3.2.1 Anmeldelsespligt

Den *finske* kriminalvårdskomité foreslog i sin betænkning (1972:1), at der indføres en ny sanktion - "straffövervakning" - hvis hovedindhold skulle være en pligt for den dømte til regelmæssigt at melde sig til en offentlig myndighed, f. eks. 2-3 gange om ugen. Anmeldelsen skulle udformes således, at den ikke krævede nævneværdige personaleressourcer, eventuelt ved anvendelse af kontrolursafstempling.

Straffrättskomitéen tilslutter sig i betænkning 1976:72, at en sådan sanktion indføres under betegnelsen "anmälningsplikt". Pligten skal efter dette forslag bestå i mindst 6 og højst 60 dage. Anmeldelsesfrekvensen skal afhænge af, hvor langt den pågældende skal rejse for at opfylde pligten. Overtrædelse skal kunne sanktioneres ved, at anmeldelsespligten umiddelbart konverteres til "arrest" i ét døgn for hver 3 dages anmeldelsespligt.

Som begrundelse for sanktionen anfører straffrättskomitéen, at sanktionen vil udtrykke samfundets misbilligelse og samtidig pålægge den dømte et til hans skyld svarende ubehag. Gennem en begrænsning af fritiden og bevægelsesfriheden skulle sanktionen desuden kunne modvirke ny kriminalitet.

Høringssvarene over betænkningen er overvejende negative over for forslaget. Det anføres bl. a., at sanktionen savner konstruktivt indhold.

I en betænkning om unge lovovertrædere, som i 1978 blev afgivet af en af justitieministeriet nedsat arbejdsgruppe, er det foreslået, at "straffövervakning" bringes i anvendelse som tillægsstraf til betinget fængselsstraf i tilfælde, hvor en rent betinget straf må anses for en utilstrækkelig reaktion i anledning af lovovertrædelsen. Anmeldelsespligten foreslås at skulle have en varighed på 1-3 måneder. Forslaget behandles for tiden i laggranskningsrådet.

I *Sverige* er der fremsat forslag om at indføre en tilsvarende sanktion. I Brå-rapporten "Nytt straffsystem" foreslås således indført en ny sanktion - "intensivövervakning" - der skal være den strengeste sanktion i frihed. Denne sanktions sigte er at erstatte frihedsstraf. Derfor skal den

indebære en mere intensiv kontrol og dermed et større ubehag for den dømte end skyddstillsyn. Den dømte skal have pligt til at melde sig flere gange om ugen, dels hos skyddskonsulenten (for eksempel en gang ugentlig for at tilgodese behovet for hjælp og støtte) og dels hos politiet (de øvrige gange). Visse former for behandling skal dog kunne træde i stedet for anmeldelsespligten.

I betænkningen "Tillsynsdom" (SOU 1977:83) foreslår ungdomsfængelseutredningen en ny sanktion – "tillsynsdom" – hvorved den dømte sættes under overvågning i frihed i normalt 6 måneder. I begyndelsen af perioden skal der efter forslaget være daglig kontakt med vedkommende myndighed. I forbindelse hermed foreslår betænkningen ændringer i reglerne om betingede domme og skyddstillsyn.

De to betænkninger har været sendt til samtidig høring. Høringsvarene har gennemgående stillet sig negativt til de forslag, der omtales i betænkningen om "Tillsynsdom", men der er også rettet kritik mod Brå-rapportens forslag om "intensivovervågning". Blandt andet tager politiet afstand fra at medvirke i forbindelse med denne sanktion. Forslagene overvejes nu i friværdskomitéen.

Den tidligere omtalte rapport fra brottsförebyggande rådet om "Frivård och rehabilitering" (1979:3) indeholder yderligere forslag. Rapporten drager konklusioner fra det forsøg med hensyn til kraftigt forstærkede ressourcer i den fri kriminalforsorg, navnlig med hensyn til personale, som blev foretaget i Sundsvall i årene 1972–1976. Erfaringerne med ressourceforøgelsen er ifølge rapporten ikke opmuntrende. Der har således ikke for det berørte klientel kunnet påvises resultater i retning af mindre kriminalitet, mindre alkoholmisbrug eller bedre tilpasning til arbejdslivet. Under henvisning hertil foreslår rapporten en ny ikke-frihedsberøvende sanktion ved siden af betinget dom og skyddstillsyn. Den foreslåede sanktion kaldes "intensivovervågning". Den tænkes at forudsætte en betydeligt tættere kontaktfrekvens inden for overvågningsens (tillsynets) rammer end det nuværende skyddstillsyn. Klienterne bør have mulighed for at få overvågningen henlagt til arbejdspladsen, hvor den i givet fald kan varetages af den "tilpasningsgruppe", som allerede nu skal findes ved svenske foretagender med mere end 50 ansatte. Tilsvarende overvågningsmuligheder bør findes også inden for uddannelsesvæsenet. Klienter, der vanskeligt kan passe et arbejde eller et studium, bør af skyddskonsulenten tilbydes særlige aktiviteter. Tanken er, at klienter, som ikke overholder anmeldelsespligten, skal have den resterende del af overvågningsperioden konverteret til frihedsstraf.

I Danmark giver betænkningen om alternativer til frihedsstraf udtryk for skepsis over for idéen om at indføre en ren meldepligt som pønalt reaktion. Straffelovrådet udtaler i sit høringsnotat af 2. oktober 1978, at en sådan meldepligt næppe vil kunne komme på tale i Danmark. Høringsvarene tiltræder denne opfattelse. Det er i den danske diskussion navnlig anført, at meldepligten såvel af den dømte som af den pågældende myndighed må forventes at blive oplevet som i udpræget grad meningsløs.

3.2.2 Samfundstjeneste

Denne sanktion kendes navnlig i England under betegnelsen "Community Service Order". I England indebærer sanktionen, at den dømte, såfremt han samtykker heri, pålægges uden løn at udføre samfundsnyttigt arbejde i sin fritid i et bestemt antal timer, mindst 40 og højst 240. En udførlig beskrivelse af de engelske regler findes i den danske betænkning om alternativer til frihedsstraf (nr. 806/1977). Denne betænkning stiller forslag om indførelse af en tilsvarende sanktion i Danmark. Det anføres, at sanktionen vil kunne finde anvendelse i tilfælde, hvor frihedsstraf efter forholdets grovhed ikke er absolut påkrævet, men hvor der samtidig er behov for en reaktion, der rummer et mere direkte pønalt element end den betingede dom. Samtidig åbner sanktionen mulighed for en positiv påvirkning af den dømte.

I straffelovrådets høringsnotat gives der udtryk for positiv interesse for at indføre samfundstjeneste som ny sanktion. Rådet finder ligesom betænkningen, at sanktionen primært må anvendes i tilfælde, hvor der i dag anvendes frihedsstraf og her navnlig over for mindre belastede berigelseskriminelle og især unge lovovertrædere. I svarene på straffelovrådets høring over betænkningen om alternativer til frihedsstraf er der ligeledes givet udtryk for en positiv indstilling over for sanktionen. Nogle høringssvar foreslår en lokal forsøgsordning på grundlag af reglerne om betingede domme, således at sanktionens muligheder under danske forhold kan afprøves nærmere. Med henblik på gennemførelsen af en sådan forsøgsordning i København har straffelovrådet i januar 1980 nedsat en arbejdsgruppe med repræsentanter for de berørte myndigheder og forsvarerne, som skal overveje de spørgsmål, en sådan ordning vil give anledning til, herunder dens anvendelsesområde, fremskaffelse af egnede arbejdssteder, spørgsmål om særlige personundersøgelser, indberetnings- og sanktionspraksis ved vilkårsovertrædelser m. v.

I Norge giver justisdepartementet i Stortingsmeldingen om kriminalpolitikken udtryk for, at det bør vurderes, om samfundstjeneste kan og bør indføres i Norge. I den forbindelse nævnes, at det kan være af interesse at gennemføre tiltag på forsøgsbasis.

Den finske straffrättskomitéens betænkning (1976:72) indeholder en drøftelse af, om samfundstjeneste bør indføres f. eks. som alternativ til eller forvandlingsstraf for anmeldelsespligt. På den ene side henvises til muligheden for, at samfundstjeneste kan give anmeldelsespligten et meningsfuldt indhold. På den anden side fremhæves, at det vil være vanskeligt at sikre de dømte en ensartet behandling, og at fuldbyrdelsen og herunder tilsynet med straffens aftjening vil volde vanskeligheder.

I forbindelse med høringen over den nævnte betænkning er der kun fremkommet få udtalelser om samfundstjeneste, og meningene om sanktionen er delte. Imod anføres dels principielle synspunkter – arbejde bør være en ret – dels praktiske indvendinger. Sanktionens straffeværdi betvivles. De positive høringssvar peger bl. a. på, at samfundstjeneste indeholder et element af symbolsk erstatning til samfundet.

I Sverige har Brå-rapporten "Nytt straffsystem" stillet sig skeptisk over for samfundstjeneste. Sanktionens formål og anvendelsesområde angives

at være uklart, og tjenesten anses vanskeligt forenelig med de principper, der bør gælde for et sanktionssystem. Der peges desuden på praktiske vanskeligheder. Betænkningen om "Tillsynsdom" finder, at samfunds-tjeneste næppe kan anvendes som alternativ til frihedsstraf.

Friværds-komittén har fået til opgave at vurdere forudsætningerne for at indføre blandt andet samfundstjeneste som nyt alternativ til frihedsstraf.

3.2.3 Fritidsfængsel (weekendfængsel og natfængsel)

Dette alternativ indebærer, at den dømte kun frihedsberøves i sin fritid (natfængsel) eller i weekenden, således at han kan passe sit normale arbejde. Herved kan man eliminere nogle af frihedsstraffens skadevirkninger. Fritidsfængsel kan tænkes gennemført enten som en helt selvstændig sanktion, hvis anvendelse ikke knytter sig til en i forvejen idømt frihedsstraf, eller som en særlig form for afsoning af frihedsstraf, således at der samtidig med eller efter idømmelsen af en frihedsstraf kan træffes beslutning om, at den idømte frihedsstraf skal afsones i form af fritidsfængsel.

I Danmark og Sverige har man i det foreliggende betækningsmateriale stillet sig skeptisk over for tanken om at indføre weekendfængsel. Dette har navnlig sammenhæng med de administrative og øvrige praktiske vanskeligheder, som vil være forbundet med straffuldbyrdelse, som kun skal ske i weekender. Den norske kriminalmelding fremhæver bl. a., at weekendfængsel i første række kunne blive et alternativ til betingede reaktioner med tilsyn og således føre til øget brug af fængsel.

Natfængsel adskiller sig fra de såkaldte frigangsordninger ved, at den dømte under hele straffuldbyrdelsen kan forlade fængslet for at passe arbejde, undervisning, etc. De nordiske lande har forskellige regler og praksis med hensyn til frigang, men det er dog et fælles træk, at frigang sædvanligvis først bevilges et stykke inde i afsoningsperioden.

I Danmark er der både i betænkningen om alternativer til frihedsstraf og i straffelovrådets høringsnotat givet udtryk for sympati for tanken om, at visse kortere frihedsstraffe (f. eks. indtil 3 måneder) kan afsones som natfængsel. Det er forudsat at være en betingelse, at den dømte samtykker. Et eventuelt beskæftigelseskrav tænkes givet en meget bred udformning. Man forestiller sig, at der i tilfælde af misbrug regelmæssigt må reageres ved, at straffen omdannes til almindelig straffafsoning. Der er ikke taget endelig stilling til, hvilken myndighed, der bør have kompetence til at træffe bestemmelse om anvendelse af natfængsel. Straffelovrådet har dog i sit høringsnotat peget på, at det vil være mest nærliggende at henlægge kompetencen til de straffuldbyrdende myndigheder, hvis der ikke stilles krav om konkret egnethed, og hvis beskæftigelseskravet gives en meget bred udformning. Høringssvarene er overvejende positive overfor forslaget om at indføre natfængsel.

Den norske kriminalmelding finder det mere naturligt at drøfte den videre udvikling af frigangssystemet fremfor en overgang til natfængsel.

Den svenske Brå-rapport "Nytt Straffsystem" stiller sig skeptisk over

for natfængsel som særlig retsfølge. Der henvises til, at natfængsel vil indebære et stort psykisk pres for den dømte og rejser en række praktiske problemer. Friværds-komittén skal bl. a. overveje natfængsel og weekendfængsel.

3.2.4 Civil Commitment ("kontraktsvård")

Civil commitment forekommer i visse delstater i U.S.A. og kan i hovedtræk siges at indebære følgende: Narkotikamisbrugere, som er fundet skyldige i en lovovertrædelse, kan i visse tilfælde få tilbud om at blive undergivet forsorg i overensstemmelse med et særligt behandlingsprogram i stedet for sædvanlige strafferetlige sanktioner. De, som har begået meget grove lovovertrædelser, er imidlertid undtagne fra denne mulighed. Som regel indledes Civil Commitment-behandlingen med et institutionsophold af en vis varighed. Derefter overføres den pågældende til den frie forsorg. Den pågældende skal holde sig stoffri i hele behandlingstiden. Han skal endvidere give møde til bestemte tider på et ambulatorium, ligesom han skal have ordnede beskæftigelsesforhold. Overtrædelse heraf kan medføre, at den pågældende genindsættes i en lukket behandlingsinstitution eller, særlig ved ny kriminalitet, at straffesagen påny tages op af retten med henblik på udmåling af straf eller beslutning om fuldbyrdelse af den straf, som oprindeligt blev idømt. Behandlingsprogrammet varer i almindelighed ca. 2 år. De resultater, som er opnået med Civil Commitment-systemet i U.S.A. opgives at være forholdsvis gode, selv om behandlingen langt fra altid lykkes.

De formål, som ligger til grund for de amerikanske Civil Commitment-systemer, tilgodeses delvis af de regler, som allerede i dag gælder i samtlige nordiske lande. Der kan først peges på reglerne om betinget dom med særlige vilkår og skyddstilsyn. Dernæst kan nævnes regler, som i hovedtræk går ud på, at den, som er indsat i en af kriminalforsorgens anstalter, kan få tilladelse til at udstå en del af straffetiden ved at underkaste sig behandling, f. eks. mod narkotikamisbrug, uden for kriminalforsorgen.

I Sverige har tanken om at gennemføre en form for sidestykke til reglerne om Civil Commitment – i den almindelige debat ofte kaldet "kontraktsvård" – påkaldt sig betydelig interesse. Der har siden den 1. september 1979 foregået en forsøgsvirksomhed inden for dette område på grundlag af en tidsbegrænset lov (1979:661), som indeholder visse bestemmelser om behandlingen af straffesager i tilknytning til forsøgsvirksomhed på narkotikabehandlingens område. Når det i en straffesag er oplyst, at tiltalte vanemæssigt misbruger narkotika, giver loven domstolene mulighed for at udsætte straffesagen med henblik på at afvente resultatet af en behandling mod misbrug af narkotika ifølge en særlig behandlingsplan, som tiltalte har erklæret sig villig til at underkaste sig. Som yderligere betingelser for en sådan beslutning skal tiltalte under domsforhandlingen have erkendt sig skyldig eller hans skyld være godtgjort gennem bevisførelsen, ligesom resultatet af behandlingen skal kunne antages at få betydning for valget af sanktion. Sagen skal

genoptages, bl. a. hvis tiltalte ikke følger behandlingsplanen, eller hvis han har begået ny kriminalitet og retten ikke finder det uhensigtsmæssigt at genoptage straffesagen. Medmindre genoptagelse er sket på et tidligere tidspunkt, skal sagen altid genoptages, snarest efter at der er forløbet et år fra den oprindelige beslutning om udsættelse. Det er forudsat, at sanktionen, når sagen genoptages, skal fastsættes under hensyn til, hvordan den tiltalte har klaret behandlingen.

Forsøgsvirksomheden er blevet knyttet til Ulleråkers sygehus i Uppsala. Behandlingen skal indledes med et ophold på narkomanbehandlingsklinikken ved dette sygehus i 6-8 uger. Efter sygehusopholdet overføres patienten til fri forsorg. Han kan derunder bo i sit eget hjem, men skal to gange hver uge give møde ved et sygehus i Uppsala eller Stockholms län med henblik på rådgivning og med henblik på urinprøvekontrol af, om han er stoffri.

3.2.5 Andre alternativer

I debatten om alternativer til frihedsstraf er der blevet peget på en række andre mulige alternativer til frihedsstraf. Det drejer sig bl. a. om rettighedsfortabelse, pønål konfiskation, konfrontation med ofret, offentliggørelse af dom, udskudt domsafsigelse etc. Der kan herom bl. a. henvises til Europarådets betænkning fra 1975 om "Alternative Penal Measures to Imprisonment".

I de foreliggende betænkninger gives der overvejende udtryk for skepsis over for mulighederne for at gøre brug af sådanne alternativer i de nordiske lande. Strafferetskomitéen deler denne opfattelse. Komitéen er imidlertid ikke gået ind på nogen nærmere drøftelse af dette spørgsmål. Det bemærkes herved, at det ved justitsministrenes beslutning i november 1978 er forudsat, at strafferetskomitéen ved behandlingen af spørgsmålet om sanktionssystemet og alternativer til frihedsstraf skal gå ud fra de betænkninger og det øvrige materiale som allerede foreligger i de enkelte nordiske lande.

4. Komitéens overvejelser

4.1 Almindelige bemærkninger

a. Både i de nordiske og andre lande har frihedsstraffen været udsat for stærk kritik i de senere år. Kritikken bygger på flere forskellige synspunkter. Det drejer sig blandt andet om en fremhævelse af hensynet til den enkeltes personlige frihed og om en omvurdering af beskyttelsesinteressen bag de lovovertrædelser (navnlig formueforbrydelserne), som hidtil har været frihedsstraffens praktiske hovedområde. Også økonomiske og kapacitetsmæssige hensyn har været fremhævet. Et hovedpunkt i kritikken har været, at frihedsstraf efter den foreliggende nyere forskning og efter en udbredt vurdering blandt praktikere inden for kriminalforsorgen ikke kan antages at være et mere effektivt middel til forebyggelse af den enkelte lovovertræders kriminelle recidiv end ikke-frihedsberøvende sanktioner, men tværtimod også i denne henseende snarere har negative virkninger.

Samtidig anses det af de fleste ikke for realistisk, at frihedsstraffen inden for overskuelig tid kan afskaffes eller dens anvendelse reduceres til en beskeden del af det nuværende niveau. Der foreligger ingen forskning over straffes almenpræventive virkninger, som kan give et blot nogenlunde solidt grundlag for at sige, om og i så fald på hvilket punkt en reduktion af frihedsstraffenes antal overfor forskellige forbrydelser svækker de almenpræventive virkninger alvorligt. Men man er nødt til at gå ud fra, at den betingede dom, der er et af de vigtigste alternativer til frihedsstraf, efter selve sit indhold rummer et forbehold eller en trussel om eventuel anvendelse af frihedsstraf i overtrædelsestilfælde. På tilsvarende måde er det også i nogle af forslagene om nye alternative straffe forudsat, at der skal kunne anvendes frihedsberøvelse som sanktion overfor overtrædelser af pligter i henhold til afgørelser om samfundstjeneste, strafftilsyn etc.

I 1970'erne har der i samtlige nordiske lande været fremført ønsker om at begrænse brugen af frihedsstraf. Komitéen har søgt at danne sig et indtryk af, hvorvidt der i dette tiår faktisk er sket en begrænsning i frihedsstraffens anvendelse. Herom foreligger følgende oplysninger vedrørende de enkelte lande:

Danmark: Der er i tiåret 1968-1977 indtrådt en betydelig stigning i antallet af anmeldte og opklarede overtrædelser af straffeloven, hvilket har medført en betydelig stigning i det samlede antal pålagte sanktioner

overfor straffelovsovertrædere. På trods heraf har antallet af frihedsberøvende sanktioner indenfor straffelovens område været nogenlunde konstant igennem tiåret, mens det absolutte antal og den relative andel af ikke-frihedsberøvende sanktioner samtidig er steget væsentligt. Denne udvikling må i sig selv tages som udtryk for en begrænsning i frihedsstraffens anvendelse indenfor straffelovens område.

I årene 1975–77 er der endvidere indtrådt et fald i det gennemsnitlige daglige belæg. Sammenholdt med udviklingen i det absolutte antal pålagte frihedsberøvende sanktioner er det nærliggende at opfatte dette fald i det gennemsnitlige daglige belæg som et udtryk for, at domstolene er blevet tilbøjelige til at udmåle kortere frihedsstraffe. En antagelse herom kan også støttes på kriminalforsorgens ikke-offentliggjorte statistik vedrørende fordelingen af strafflængder blandt indsatte. Alt i alt må det antages, at der i Danmark i tiåret 1968–1977 er sket en begrænsning i anvendelsen af frihedsstraf inden for straffelovens område.

Det bør tilføjes, at der efter 1977 synes at være påbegyndt en udvikling henimod en stigning i antallet af pålagte frihedsberøvende sanktioner. Denne udvikling har også givet sig udtryk i stigende belægstal og på grund af kapacitetsmæssige forhold indenfor fængselsvæsenet navnlig i et stigende antal dømte personer, der på fri fod afventer indkaldelse til afsoning af den idømte frihedsstraf.

Finland:

I løbet af de seneste ti år er der indtrådt en kraftig stigning i antallet af anmeldte lovovertrædelser. Stigningen har været særlig følelig inden for de overtrædelsestyper, som oftest medfører frihedsstraf (ejendomsforbrydelser, trafikfylleri og voldsforbrydelser). Eftersom opklaringsprocenten – trods stigningen i anmeldelsestallene – ikke er faldet nævneværdigt, er antallet af idømte sanktioner steget tilsvarende. Anvendelsen af ubetinget frihedsstraf er dog ikke steget i tilnærmelsesvis samme omfang som antallet af i alt idømte sanktioner. Domstolene har i stigende omfang gjort brug af betingede domme og bøder. Det kan derfor siges, at der indenfor de seneste ti år i Finland er sket en relativ begrænsning i anvendelsen af ubetinget frihedsstraf. Absolut set er anvendelsen af ubetinget frihedsstraf derimod steget.

På trods af, at antallet af anmeldte lovovertrædelser og af idømte ubetingede frihedsstraffe absolut set er steget, er der i de seneste ti år indtrådt et fald i det gennemsnitlige daglige belæg. Den faldende tendens har dog ikke været jævn. Efter et mærkbart fald i begyndelsen af 70'erne begyndte antallet af indsatte påny at stige midt i tiåret. Omsvinget havde først og fremmest sammenhæng med, at antallet af gentagne recidivister med lange frihedsstraffe steg kraftigt, sandsynligvis som følge af de store fødselstal umiddelbart efter 2. verdenskrig. Mod årtiets slutning er det gennemsnitlige antal indsatte påny begyndt at falde og var i 1979 lavere end på noget andet tidspunkt i 70'erne.

Den ovenfor skitserede udvikling, som altså kendetegnes af et relativt fald i anvendelsen af ubetinget frihedsstraf og et fald i belægget, beror

formentlig i vidt omfang på en række lovændringer, som har haft til formål bl. a. at begrænse anvendelsen såvel af direkte idømt frihedsstraf som af forvandlingsstraf for bøder samt på ændringer i befolkningens aldersmæssige sammensætning.

Island:

Selvom der ikke foreligger egentlige statistiske oplysninger om udviklingen i Island i årene 1968–1977, er det givet, at der er indtrådt en vis stigning i kriminaliteten i denne periode. Der synes også at være indtrådt en stigning i antallet af domfældelser, men antallet af idømte frihedsstraffe er dog ikke steget så meget, som man kunne forvente, og der er en tydelig tendens til at udmåle kortere straffe, både som følge af ændrede lovregler og som følge af ændringer i domstolenes praksis. I forhold til de andre nordiske lande er det særegent, at der i Island næsten ikke afsendes frihedsstraffe for kørsel efter indtagelse af spiritus.

Da antallet af indsatte er meget lille, har der igennem perioden været relativt store udsving i størrelsen af det gennemsnitlige daglige belæg. Belægget har i alt været på 45–75 personer, svarende til et gennemsnitligt dagligt belæg pr. 100.000 indbyggere på ca. 20–34 personer. I årene siden 1977 er der indtrådt en vis stigning i belægget som følge af ændringer i benådnings- og prøveløsladelsesregler og -praksis.

Norge:

I perioden 1968–1977 har der været en klar stigning i antallet af anmeldte "forbrytelser", og også i antallet af sanktioner pålagt for "forbrytelser". Pr. 100.000 indbyggere blev der anvendt 50 sanktioner mere i 1977 end i 1968, svarende til en stigning på ca. 25%. Procentvis var stigningen på ca. 75% for frihedsberøvende sanktioner, men kun på ca. 8% for de ikke-frihedsberøvende. Stigningen i antallet af sanktioner overfor "forbrytelser" er altså først og fremmest sket gennem en øget brug af fængsel.

Det gennemsnitlige daglige fængselsbelæg har dog holdt sig ret konstant i perioden. – En nærliggende slutning fra det stabile gennemsnitsbelæg sammenholdt med øgningen i antallet af ubetingede domme kunne være, at de idømte frihedsstraffe er blevet kortere. Af flere grunde er det imidlertid vanskeligt at vurdere, om en sådan slutning er rigtig.

Sverige:

Antallet af idømte frihedsberøvende sanktioner har været temmelig konstant i perioden 1968–1977. Det gennemsnitlige daglige belæg er derimod mindsket med næsten en fjerdedel. Dette må formentlig først og fremmest hænge sammen med, at andelen af korte straffe er øget. I årene 1977 og 1978 er belægget dog påny steget noget, hvilket kan hænge sammen med, at antallet af indsatte med særligt lange straffetider er øget i de senere år.

Sanktionsudviklingen må også ses på baggrund af udviklingen i antallet af anmeldte lovovertrædelser. Den omstændighed, at antallet af domte til frihedsstraf har været stort set det samme, og at det gennemsnitlige daglige belæg i det mindste til og med år 1976 er faldet, medens antallet af anmeldte lovovertrædelser er øget væsentligt, kan tyde på, at domstolens praksis er blevet mildere. En sådan hypotese kan finde en vis støtte i, at kritikken af frihedsberøvende sanktioner har været stærk i denne periode. Også regeringen og rigsdagen har ved flere lejligheder givet udtryk for den opfattelse, at sådanne sanktioner bør anvendes restriktivt. Dette har formentlig haft betydning for retsanvendelsen.

b. Det er efter komitéens opfattelse ikke muligt at sige noget mere bestemt om, i hvilket omfang der i dag er grundlag for en begrænsning i anvendelsen af frihedsstraf. De synspunkter, som kritikken af frihedsstraffen bygger på, er overvejende af meget generel karakter og giver ikke holdepunkter for at opstille bestemte mål eller niveauer for sanktionsanvendelsen. Vurderingen må i betydelig udstrækning afhænge af traditioner og forudsætninger i de enkelte lande. Frihedsstraf anvendes i videre omfang i Danmark end i Island, Norge og Sverige og i videst omfang i Finland. Generelt er det imidlertid komitéens opfattelse, at der i samtlige nordiske lande er grundlag for en yderligere indskrænkning i anvendelsen af frihedsstraf.

En sådan udvikling vil navnlig kunne gennemføres på to måder; dels inden for det gældende sanktionssystemets rammer ved en udvidet anvendelse af de eksisterende ikke-frihedsberøvende sanktioner og ved en afkortning af frihedsstraffenes længde; dels ved at indføre nye ikke-frihedsberøvende sanktioner, som kan anvendes som alternativer til frihedsstraf.

Der er ikke her tale om løsninger, som gensidigt udelukker hinanden. Både praktiske og principielle synspunkter taler imidlertid for en vis varsomhed med hensyn til den sidstnævnte løsning. Indførelsen af flere nye alternativer vil kunne medføre, at straffesystemet mister sin overskuelighed og indre sammenhæng. Det kan heller ikke udelukkes, at nye sanktioner i praksis til dels vil blive anvendt i stedet for de eksisterende alternative sanktioner og for så vidt medføre en utilsigtet skærpelse af sanktionssystemet. Sådanne ulemper bør indgå i vurderingen af konkrete forslag, som foreligger til overvejelse. Samtidig giver de mere generelt anledning til at understrege, at en fortsat begrænsning i brugen af frihedsstraf i første række bør søges gennemført inden for rammerne af det eksisterende sanktionssystem ved en øget anvendelse af de eksisterende alternativer og ved i de enkelte tilfælde, hvor frihedsstraf skønnes nødvendig, at udmåle kortere frihedsstraffe end i dag.

Komitéen har ikke fundet anledning til at gå ind på spørgsmålet om helt at ophæve strafsanktioneringen inden for enkelte områder (afkriminalisering). Mulighederne for ad denne vej at begrænse anvendelsen af frihedsstraf er formentlig beskedne.

Komitéen vil under sit fortsatte arbejde behandle dels de almindelige bestemmelser om strafudmåling, strafnedsættelse, etc., dels nogle af de strafferammer, som opstilles for enkelte typer af strafbare handlinger.

4.2 Eksisterende alternativer

4.2.1 Bødestraf

I komitéens betænkning af 1974 om bødestrafen (NU 1975:5) blev det fremhævet, at der gennem nogle år havde kunnet spores en stigende interesse for bødestraffens rolle i sanktionssystemet. Det omtaltes bl. a., at der i de nordiske lande forelå nye lovændringer eller lovudkast, som tilsigtede at øge bødens anvendelse overfor mindre formueforbrydelser og overfor motorkørsel i spirituspåvirket tilstand. Begge disse grupper af strafbare handlinger er af stor praktisk betydning. Ikke mindst af den grund er det tilfredsstillende, at der syntes at være grundlag for at betone bødestraffens fremtrædende rolle som et alternativ til frihedsstraf.

Komitéen har endnu ikke haft lejlighed til i enkeltheder at studere de ændringer i bødens anvendelse, som senere er sket i de nordiske lande. I visse henseender synes tendenserne i udviklingen dog at være klare. Eksempelvis har der i Danmark været et stigende antal bødef afgørelser overfor mindre betydelige formueforbrydelser, og det samme gælder spiritus- og promillekørsel efter ændringer i færdselsloven i 1976. En tilsvarende udvikling kan iagttages i Finland og Island.

I komitéen er der nu som i 1974 enighed om, at bødestrafen bør kunne få øget anvendelse på nogle områder, hvor frihedsstraf traditionelt har været fremherskende i praksis. Komitéen fremhævede i 1974, at der også kunne være områder, hvor bøder burde ændres til strengere sanktioner eller omvendt afløses af afgifter eller andre ikke-penale retsfølger. Disse muligheder må man også have for øje i dag. Men den praktisk vigtigste målsætning synes dog at være en større udnyttelse af bødestraffens muligheder. Dette gælder ikke blot bødens anvendelse som eneste retsfølge, men også bøde som tillægsstraf til betinget dom.

De foreliggende statistiske oplysninger om brugen af forvandlingsstraf for bøder tyder på, at udviklingen inden for dette område ikke er forløbet ensartet i de nordiske lande. I Island anvendes forvandlingsstraf stadig i et vist omfang. Anvendelsen heraf har i Sverige været stadig faldende, således at afsoning af forvandlingsstraf nu kun forekommer ganske undtagelsesvist. I Danmark, Finland og Norge blev beruselse på offentligt sted afkriminaliseret i begyndelsen af 1970'erne, hvilket i alle disse lande medførte en betydelig nedgang i antallet af bødefafsoninger. I Norge har antallet af bødefafsoninger siden afkriminaliseringen af beruselse været nogenlunde stabilt. I Finland gennemførtes omkring samme tidspunkt efter svensk mønster en omlægning af kompetencen, således at forvandlingsstraf kun kan iværksættes efter særskilt domstolsafgørelse herom, og samtidig indførtes mulighed for afdragsvis betaling af bøder. Tilsammen medførte disse ændringer et meget betydeligt fald i antallet af bødefafsoninger (fra i 1968: 6.843 til i 1971: 259), men der er siden indtrådt en stigning i antallet af afsonede bødeforvandlingsstraffe. Selvom der i Danmark også indtrådte et betydeligt fald i antallet af afsonede forvandlingsstraffe i 1970'ernes første år, er der siden indtrådt en meget betydelig stigning, og antallet af afsonede forvandlingsstraffe er i dag endnu højere end inden afkriminaliseringen af beruselse på

offentligt sted og meget væsentligt større end i de øvrige nordiske lande. I 1977 var antallet af personer, som blev indsat til afsoning af bødeforvandlingsstraffe således 2.089, mens antallet af afsonede bøder i 1977 i Finland var: 983, i Sverige: 20. I Norge blev i 1977 indsat 444 personer til afsoning af bødeforvandlingsstraf.

I betænkningen fra 1974 anførte komitéen, at det er principielt uheldigt, at den som alene er idømt bøder, alligevel skal udstå straf i fængsel. Samtidig bør det tages i betragtning, at der råder et almindeligt ønske om, at bødestraffen skal kunne komme på tale som et realistisk alternativ til frihedsstraf, og at man i videst muligt omfang skal fortsætte bestræbelserne på at erstatte frihedsstraf med bødestraf. Komitéen anførte endvidere, at anvendelsen af forvandlingsstraf bør begrænses mest muligt. Man pegede i den forbindelse på, at en begrænsning kunne opnås gennem mere effektive metoder til tvangsinddrivelse, og at det er utilfredsstillende, hvis forvandlingsstraf kommer til anvendelse ved manglende betaling af bøder uden en grundig prøvelse i den enkelte sag. Disse synspunkter dækker fortsat komitéens opfattelse.

4.2.2 Betinget dom, skyddstillsyn og kombinationsdomme

Den betingede dom er udviklet i dette århundrede som det vigtigste alternativ til frihedsstraf ved siden af bødestraffen. Indenfor den trinorden af straffe, som skal svare til proportionalitetssynspunkter, har det stort set været den betingede doms funktion at udgøre et trin mellem frihedsstraf og bøde.

Der er i 1970'erne såvel i absolutte tal som relativt sket en forøgelse af antallet af betingede domme i de nordiske lande. I Norge er antallet af betingede domme for "forbrytelser" dog steget mindre end antallet af ubetingede domme. Det er komitéens opfattelse, at den betingede dom — uanset dens nærmere udformning — også fortsat vil være et af de vigtigste midler, såfremt der skal opnås en begrænsning i den relative anvendelse af frihedsstraf. En udvikling i denne retning vil bero dels på lovreglernes udformning, dels på domstolenes bedømmelse af forskellige tilfælde. På nogle områder vil der være spørgsmål om at begrænse anvendelsen af frihedsstraffe overfor førstegangsovertrædere. Det drejer sig overvejende om tilfælde, hvor almenpræventive hensyn hidtil har medført ubetinget straf. I andre tilfælde opstår spørgsmålet i sager mod personer, som enten endnu befinder sig i prøvetiden efter en betinget dom, eller som i øvrigt gør sig skyldige i gentagen forbrydelse efter en tidligere betinget eller ubetinget dom.

Der bør efter komitéens opfattelse ske en fortsat forskydning i praksis hen imod at anvende betinget dom og tilsvarende sanktioner ved grovere lovovertrædelser, ligesom der bør arbejdes i retning af at fjerne eller opbløde lovregler, som begrænser domstolenes muligheder herfor. Muligheden for at anvende betinget dom bør også stå åben for domstolene i tilfælde, hvor den pågældende har begået ny kriminalitet i prøvetiden efter en betinget dom eller efter prøveløsladelse fra en ubetinget dom. Hvor ubetinget straf findes nødvendig, bør der efter komitéens opfattelse

være mulighed for at anvende kombinationsdomme, hvor den betingede dom kombineres med en bøde eller med en kortvarig ubetinget frihedsstraf.

Et vigtigt diskussionspunkt vedrørende reglerne om betinget dom og skyddstillsyn er, om der fortsat bør være mulighed for anvendelse af straf overfor en domfældt, der overtræder særlige vilkår uden at begå ny lovovertrædelse. I de fleste nordiske lande er der i de senere år fremkommet forslag om — ligesom i Finland — at forlade dette system. Forsorgsmæssige foranstaltninger skulle herefter kun komme i betragtning som et tilbud fra kriminalforsorgens side, og det skulle bero helt på den domfældtes afgørelse, om han vil tage imod dette tilbud eller ej.

I betænkningen "Villkorlig frigivning" af 1978 har komitéen givet udtryk for, at man stiller sig positivt til tanken om at ophæve de strafsanktionerede særlige vilkår for prøveløsladelse.

På grundlag af de senere drøftelser vil komitéen foreløbig stille sig på samme måde overfor de særlige vilkår i betingede domme. Det overvejes dog i nogle lande, om der findes mellemveje mellem den nuværende på papiret meget vidtgående strafsanktionering af overtrædelser og på den anden side en fuldstændig afskaffelse af tillægsvilkår og strafsanktionering.

Det forekommer noget tvivlsomt, om en ændret holdning til strafsanktionerede vilkår bør indebære, at begrebet tilsyn helt forsvinder. Som det er nævnt i betænkningen "Villkorlig frigivning", kan man tænke sig et tilsyn, der ikke længere har en forsorgsmæssig eller støttende funktion, men anvendes i et kontrollerende eller straffende øjemed. Der er ikke noget i vejen for at opretholde et tilsyn med vægt på et af disse formål som led i betinget dom eller som en omformning af svensk skyddstillsyn, således at der som hidtil anvendes sanktioner — herunder frihedsstraf — overfor den, som unddrager sig tilsynet.

Som det vil blive omtalt nedenfor i afsnit 4.3.2 er der i Finland og Sverige stillet forslag om en ikke-forsorgspræget udformning af tilsyn, hvor den regelmæssige kontakt mellem den domfældte og vedkommende myndighed opnås på den måde, at den domfældte har pligt til på bestemte tider eller med bestemte intervaller at give møde, f. eks. hos politiet. Denne fremgangsmåde er i denne sammenhæng betragtet som et nyt alternativ til frihedsstraf. Et delvis anderledes alternativ er som tidligere omtalt lanceret i brottsforebyggende rådets slutrapport vedrørende det såkaldte Sundsvallsprojekt (se afsnit 3.2.1 og afsnit 4.3.5).

4.2.3 Prøveløsladelse

Som det fremgår af komitéens betænkning "Villkorlig frigivning" gør der sig i disse år to forskellige hovedtendenser gældende i bedømmelsen af prøveløsladelsen. Det ene synspunkt går ud på, at området for prøveløsladelse bør udvides. Det kan ske ved en nedsættelse af minimumstiden for den afsonede frihedsstraf eller ved en ændring af brøkforholdet mellem den afsonede og den ikke-afsonede straf eller ved begge midler på samme tid.

Et andet synspunkt går ud på, at man aktuelt eller på længere sigt bør tilstræbe at afskaffe prøveløsladelsen, således at de faktiske straffetider kommer til at svare til de af domstolene idømte straffe (bortset fra en undtagelsespræget brug af benådning).

Om sammenhængen mellem reglerne om prøveløsladelse og bestræbelserne på at reducere den samlede sum af fuldbyrdede straffe henvises til komitéens betænkning om "Villkorlig frigivning".

Komitéen har forsøgt at danne sig et overblik over de kommentarer og debatindlæg vedrørende prøveløsladelsen, som er fremkommet siden afgivelsen af den nævnte betænkning i marts 1978. Der tegner sig næppe noget entydigt billede af opinionen blandt dem, der har udtalt sig i de nordiske lande, men som aktuel målsætning synes en opretholdelse og udvidelse af prøveløsladelsen dog at have størst tilslutning, selvom der gør sig forskellige meninger gældende om omfanget af den udvidelse af prøveløsladelsen, der kan betragtes som forsvarlig.

På det foreliggende grundlag må komitéen fortsat udtale sig til støtte for en udvidet brug af prøveløsladelse.

4.3 Nye alternativer

4.3.1 Indledning

I forhold til den omfattende debat, som har fundet sted om udviklingen af nye sanktionstyper, må resultatet med hensyn til konkrete, realistiske forslag siges at være forholdsvis beskedent. Det synes generelt at give anledning til betydelige vanskeligheder at udforme nye sanktionstyper, som kan accepteres som egnede i tilfælde, hvor der i dag idømmes frihedsstraf. En række af de muligheder, som har været bragt på bane, har efter en nærmere prøvelse måttet opgives, fordi de har forekommet praktisk uigennemførlige. Andre muligheder kan støde på indvendinger af mere principiel karakter. Det må være et krav til nye sanktioner, at de har et sådant indhold, at både de dømte og de retshåndhævende myndigheder kan forventes at betragte dem som straffe, der er egnede til at træde i stedet for frihedsstraf. Man må formentlig ligeledes kræve, at nye sanktionstyper ikke alene sigter på specialtilfælde, men egner sig til at blive anvendt indenfor et kvantitativt bredere område. Ligeledes må der lægges vægt på, at nye sanktioner ikke har et sådant indhold, at de vil give anledning til større sociale skævheder end de gældende sanktioner.

I de nordiske lande har opmærksomheden navnlig samlet sig om forslagene om anmeldelsespligt, samfundstjeneste, natfængsel, weekendfængsel og civil commitment (kontraktsvård). Også om disse nye alternative sanktionsformer gælder det, at de på forskellig måde kan give anledning til indvendinger af principiel og praktisk karakter. Det er på denne baggrund ikke overraskende, at forslagene har været vurderet forskelligt i de nordiske lande. Der henvises herom til afsnit 3.2.

Under drøftelserne i komitéen har der på tilsvarende måde været givet udtryk for forskellige vurderinger af de sanktionsmuligheder, der her er spørgsmål om. Meningsforskellene bygger til dels på forskellige vurderinger af de praktiske muligheder i de enkelte lande. I nogen grad er der også

tale om holdningsmæssige forskelle, som svarer til de forskelle i den kriminalpolitiske vurdering, som i disse år gør sig gældende i de nordiske lande. Fra nogle sider fremhæves, at straffesystemet i videst muligt omfang bør tilstræbe proportionalitet, lighed og forudsigelighed i sanktionsanvendelsen. I konsekvens heraf bør nye sanktioner udformes således, at man betoner deres strafmæssige karakter og deres placering på en straffeskala, der svarer til forbrydelsernes større eller mindre grovhed, og således at der ikke sker en sammenblanding med forsorgsmæssige hensyn. Heroverfor understreges det, at nye sanktionstyper så vidt muligt bør udformes således, at de både for den dømte og for myndighederne har et meningsfuldt indhold, og at en sådan udformning næppe er gennemførlig, hvis vægten alene lægges på at finde sanktioner med et udpræget strafmæssigt indhold. For så vidt angår kravet om sanktionsvalgets forudsigelighed stiller man sig efter denne opfattelse tvivlende overfor ønskeligheden af og muligheden for gennem fikserede lovmæssige kriterier at lægge stærke bånd på domstolenes skøn i de enkelte tilfælde.

4.3.2 Anmeldelsespligt

Den retsfølge, der her betegnes som anmeldelsespligt, er i betænkninger o. l. fremlagt til drøftelse under forskellige navne og i noget forskellige udformninger. Der henvises til omtalen af de finske og svenske forslag i afsnit 3.2.1. Grundtanken i retsfølgen er, at den domfældte skal have pligt til gennem en vis periode og med en vis regelmæssighed at give møde hos en offentlig myndighed, f. eks. politiet. Det diskuteres, om en del af disse kontakter mellem den domfældte og offentlig myndighed bør kunne benyttes til at yde den dømte en forsorgsmæssig bistand, såfremt der foreligger oplysninger om et behov for en sådan bistand. Men i hovedsagen skal anmeldelsespligten virke som en straffende foranstaltning og ikke som en ny udformning af det forsorgsmæssige tilsyn, der hidtil er anvendt som led i en betinget dom eller en dom til skyddstillsyn.

Drøftelserne i komitéen viser, ligesom de kommentarer der i øvrigt foreligger, visse meningsforskelle med hensyn til bedømmelsen af en sådan anmeldelsespligt.

Imod anmeldelsespligten gores det gældende, at det må forekomme tvivlsomt, om en sådan sanktion er et hensigtsmæssigt alternativ til frihedsstraf. Det spørgsmål ville formentlig hurtigt møde sig hos både den domfældte og politiet, om de regelmæssige fremmøder på politistationen har noget fornuftigt formål. Hvis en sådan bedømmelse også gør sig gældende hos domstolene, kan en sanktion af denne karakter få vanskeligt ved at slå igennem i praksis.

Over for denne skeptiske opfattelse anføres det på den anden side, at retsfølgen er velegnet til at indgå i en trinrække af straffe, som i princippet anvendes med forbrydelsens grovhed som målestok. Det er ønskeligt, at sanktionsvalg på grundlag af forsorgsbehov og lignende individuelle faktorer trænges tilbage. Hensyn til proportionalitet og lighed, som naturligvis allerede nu spiller en væsentlig rolle i sanktionspraksis, bør have en endnu mere fremtrædende plads. Når man går ud fra

dette grundsynspunkt, må det formodes, at der let opstår et tomrum i retsfølgerens trinrække mellem på den ene side bøde, betinget dom o. l., på den anden side frihedsstraf. Specielt hvis man vil reducere antallet af domme til frihedsstraf, er det vigtigt, at der findes retsfølger, som i kraft af deres følelighed og klart straffende karakter er egnede til at benyttes som alternativer i tilfælde, hvor forbrydelsens grovhed taler imod bøde og betinget dom. Af dem, som hylder denne opfattelse, erkendes det, at sanktionen ikke indeholder noget konstruktivt moment. Den vil dog af de dømte næppe blive opfattet som mere "meningsløs" end frihedsstraf, og den savner de fleste af frihedsstraffens ulemper.

De ovenfor anførte bemærkninger har i første række taget sigte på anmeldelsespligt i den udformning, som oprindeligt har ligget til grund for den kriminalpolitiske diskussion inden for området. Der har i mindre grad været lejlighed til at behandle spørgsmålet om en kombination af kontrolmæssige og forsorgsmæssige formål samt enkeltheder vedrørende sanktionering af overtrædelser af meldepligten. I forbindelse med de sidstnævnte spørgsmål om forsorg og tvang vil der være anledning til en nærmere overvejelse af tanker om "intensivovervakning" i brottsforebyggende rådets rapport fra 1979 om Sundsvallsprojektet. Den form for "intensivovervakning", som er foreslået i betænkningen, har i flere henseender en anden udformning. Den fremstår snarere som en form for tvangsmæssig forsorg end som en "straffende foranstaltning". De indvendinger imod anmeldelsespligten, som er kommet til udtryk i diskussionen, rammer derfor ikke i lige høj grad denne form for "intensivovervakning". På den anden side er det tænkeligt, at den i praksis ikke vil kunne give lige så klart udtryk for proportionaliteten mellem lovovertrædelse og straf.

4.3.3 Samfundstjeneste

Der er i komitéen enighed om, at det på nuværende tidspunkt er vanskeligt at tage definitiv stilling til forslaget om at indføre samfundstjeneste som en ny alternativ strafform. Selvom der fra flere fremmede lande foreligger udtalelser om, at der er gjort gode erfaringer med denne sanktions anvendelse, er der efter komitéens opfattelse både principielle og praktiske spørgsmål, der trænger til en større afklaring med henblik på en eventuel overførelse af samfundstjeneste til de nordiske lande.

Principielt må samfundstjeneste placeres som en sanktion, der er mildere end frihedsstraf, men på den anden side af en sådan følelighed at den af de domfældte opfattes som en straffmæssig foranstaltning. Fra et domstolssynspunkt skal arbejdsforpligtelsen efter sin art og sit omfang kunne opfattes som et så føleligt indgreb, at domstolene føler sig motiveret til i visse tilfælde at foretrække samfundstjeneste fremfor en dom til frihedsstraf.

Der har fra nogle sider i komitéen været givet udtryk for en vis skepsis over for samfundstjeneste. Adgangen til arbejde anses i de nordiske lande som en rettighed for borgerne. Arbejde som straf anses for at stemme dårligt overens med ønskemålet om et meningsfyldt arbejde for alle.

Desuden kan samfundstjeneste tænkes at blive anvendt på en sådan måde, at det vil indebære en begunstiggelse af den bedrestillede del af de dømte og derfor kan give anledning til en social skævhed i retsanvendelsen. Der har også været udtrykt tvivl om, hvorvidt samfundstjeneste kan gøres til eller vil blive anvendt som en sanktion, der træder i stedet for frihedsstraf. Man frygter for, at samfundstjeneste helt eller overvejende vil blive benyttet overfor personer, som efter almindelig praksis kan få bøde, betinget dom eller lignende, og at samfundstjeneste på den måde kan komme til at virke mere som en skærpelse af retsfølger end som et alternativ til frihedsstraf.

Overfor dette gøres dog en mindre skeptisk opfattelse gældende. Vel kan det ikke afvises, at samfundstjeneste kan blive anvendt overfor nogle personer, som ikke ville have fået dom til frihedsstraf, men der er dog god grund til at forvente, at samfundstjeneste vil bidrage til at forskyde grænsen mellem frihedsstraf og andre retsfølger. Domstolens tilbøjelighed til i stigende grad at undgå frihedsstraf vil blive påvirket af, hvilke andre muligheder de har til rådighed. Hvis mulighederne for at anvende betinget dom eller skyddstillsyn med forsorgsmæssige forskrifter begrænses eller helt afskaffes, kan der, når det drejer sig om at begrænse frihedsstraffens anvendelse, blive et øget behov for reaktionsformer, som indeholder følelige forpligtelser for den dømte, og som man kan tillægge en strafpædagogisk funktion.

En anden diskussion har drejet sig om mulighederne for at finde egnede arbejdsopgaver og for rent praktisk at organisere disse opgavers udnyttelse i konkrete tilfælde. Nogle stiller sig også på disse punkter skeptiske og fremhæver bl. a., at samfundstjeneste – hvis det skal anvendes i mere end enkeltstående tilfælde – let nødsages til at bygge på arbejdsopgaver, der varetages af arbejdsmarkedets organiserede arbejdskraft. Der foreligger dog på den anden side også foreløbige oplysninger, som tyder på at denne arbejdsform – i lighed med det arbejde, som kan træde i stedet for militærtjeneste – kan gøre brug af beskæftigelsesmæssige muligheder, særlig indenfor den offentlige sektor, som kan udnyttes, uden at der opstår et uholdbart konkurrenceforhold til den almindelige ansættelsespolitik og det organiserede arbejdsmarked.

Der er i komitéen enighed om, at forsøgsordninger kan være et værdifuldt bidrag til en afklaring af samfundstjenestens praktiske brugbarhed.

4.3.4 Fritidsfængsel

Som det er nævnt ovenfor, er der fremkommet forslag om to forskellige former for fritidsfængsel: natfængsel og weekendfængsel. Fælles for dem er, at opholdet i fængsel begrænses til tidsrum, hvor dette ophold ikke kolliderer med den dømtes arbejde. Selvom fritidsfængsel ikke er et egentligt alternativ til frihedsstraf, kan det dog betyde en begrænsning af det straffende indgreb i forhold til den totale frihedsberøvelse, der kendetegner traditionel straffuldbyrkelse.

Både natfængsel og weekendfængsel kan tænkes gennemført enten

som helt selvstændige sanktioner, hvis anvendelse ikke knytter sig til en i forvejen idømt frihedsstraf, eller som særlige former for afsoning af frihedsstraf, således at der samtidig med eller efter idømmelsen af en frihedsstraf kan træffes beslutning om, at den idømte frihedsstraf skal afsones som natfængsel eller weekendfængsel. Kompetencespørgsmålet har i væsentlig grad sammenhæng med den nærmere udformning af betingelserne for fritidsfængsel, herunder om der skal stilles krav om, at den dømte har beskæftigelse på afsoningstidspunktet. Komiteén er ikke gået i enkeltheder med disse spørgsmål, men udtalelserne i komitéén har dog overvejende været til gunst for en ordning, hvorefter fritidsfængsel gennemføres som en særlig afsoningsform, om hvilken der træffes afgørelse på administrativt plan på grundlag af en sædvanlig dom til en udmålt frihedsstraf.

Komiteén stiller sig principielt positivt til tanken om at indføre en form for fritidsfængsel. Der har dog også i komitéén været givet udtryk for, at det principielt bør foretrækkes at udbygge de eksisterende regler vedrørende frigang.

Når det gælder vurderingen af de to strafformers praktiske gennemførlighed, må man konstatere, at der er væsentlige forskelle mellem weekendfængsel og natfængsel. Fra kriminalforsorgens synspunkt vil weekendfængsel – anvendt i større omfang – betyde en meget u hensigtsmæssig koncentration af arbejdsindsats fra personalegruppernes side i tiden mellem fredag aften og søndag aften eller mandag morgen. Det er netop den periode af ugen, hvor der efter normale principper for arbejdstidens tilrettelæggelse er et særligt behov for frihed. Hertil kan føjes, at weekendfængsel i særlig grad vil aktualisere det spørgsmål, hvor lange straffe man kan fuldbyrde i denne form. Det må påregnes at virke afgjort uheldigt, at afviklingen af en straffafsoning skal strække sig over mange uger.

Mulighederne for at praktisere afsoning som natfængsel må bedømmes betydeligt gunstigere. Kriminalforsorgen vil stå overfor en mere jævnt fordelt arbejdsbyrde, og afviklingen af den enkelte straffafsoning vil ske hurtigere end for weekendfængslets vedkommende, specielt hvis reglerne indrettes således, at et fængselsophold pr. døgn (fra aften til morgen) ækvivalerer en dag af den idømte straffetid. Det må også fremhæves, at straffuldbyrdelse som natfængsel har lighed med den allerede kendte fuldbyrdelse, der er kendetegnet ved, at straffafsoneren har udgang fra institutionen i dagtimerne for at passe et arbejde hos en privat arbejdsgiver, en skoleundervisning eller lignende. Om forskellen mellem udgang (frigang) og natfængsel, se ovenfor under 3.2.3.

4.3.5 Civil Commitment (kontraktsvård)

På baggrund af den sammenhæng, som der erfaringsmæssigt foreligger mellem kriminalitet og forskellige former for misbrug, har komitéén forståelse for, at kontraktsvård har tiltrukket sig interesse i den svenske kriminalpolitiske debat.

Den lovgivning, som ligger til grund for den svenske forsøgsvirksom-

hed, er alene af foreløbig karakter. Det er klart, at en lovregulering, hvorved kontraktsvård under en eller anden form optages i retssystemet som en permanent institution, kræver omhyggelige overvejelser. En risiko ved denne sanktionsform kan være, at kravet om proportionalitet mellem lovovertrædelse og straf bliver vanskeligt at tilgodese, eftersom sanktionen kun vil kunne finde anvendelse overfor et forholdsvis begrænset antal lovovertrædere og dens praktiske anvendelse endvidere komme til at afhænge af lokale ressourcer til gennemførelsen heraf.

Hvis imidlertid kontraktsvård skulle vise sig at være et effektivt middel til at komme til rette med misbruget, kan det dog gøres gældende, at disse indvendinger ikke vejer særlig tungt. På denne baggrund vil udfaldet af den nylig påbegyndte svenske forsøgsvirksomhed sikkert komme til at give grundlag for fortsatte overvejelser af spørgsmålet.

4.3.6 Afsluttende bemærkninger om nye alternativer til frihedsstraf

Det er muligt, at udviklingen i de enkelte nordiske lande ikke vil komme til at følge helt ensartede baner. Dette kan efter komitééns opfattelse ikke give anledning til store betænkeligheder. Det erkendes fra alle sider, at vurderingen af de forskellige sanktionsmuligheder er behæftet med betydelig usikkerhed. Komiteén vil betragte det som en fordel, hvis der i de enkelte lande er mulighed for at iværksætte forsøgsprægede ordninger, som kan give grundlag for mere endelige vurderinger. Det kan ikke anses for nødvendigt, at en sådan forsøgspræget fase har samme indhold i alle de nordiske lande. Som en mere langsigtet målsætning må man imidlertid stadig pege på fordelene ved ensartethed i de nordiske sanktionssystemer, navnlig under hensyn til de lovfæstede nordiske samarbejdsregler om fuldbyrdelse af straffedomme.

Reykjavik, den 20. maj 1980

Knud Waaben

Henrik Grönqvist

Ármann Snævarr

Arne Haugestad

Per Jermsten

Bilag

Tabelmateriale vedrørende sanktionsanvendelsen i de nordiske lande i årene 1968-1977

Danmark

Udviklingen i tiåret 1968–1977 i antallet af *anmeldte lovovertrædelser* er søgt illustreret i *tabel DK-1*.

Tabel DK-1. Lovovertrædelser anmeldt eller i øvrigt kommet til politiets kundskab i absolutte tal og pr. 100.000 indbyggere samt opklaringsprocenten fordelt efter forholdets art. 1968, 1971, 1974 og 1977.¹

Overtrædelsens art		Anmeldte eller i øvrigt kommet til politiets kundskab				Opklaringsprocent ²			
		1968	1971	1974	1977	1968	1971	1974	1977
1. <i>Borgerlig straffelov</i>	abs	194.326	298.590	325.573	307.416	33	27	26	26
pr. 100.000 indb. ³		3.983	6.001	6.441	6.031				
heraf sædelighedsforbrydelser	abs	3.060	2.702	2.068	2.369	66	69	69	65
pr. 100.000 indb. ³		63	54	41	46				
voldsforbrydelser ⁴	abs	—	2.948	3.050	4.001	—	—	—	—
pr. 100.000 indb. ³		—	59	60	78				
ejendomsforbrydelser	abs	186.228	289.419	316.292	293.812	31	25	25	24
pr. 100.000 indb. ³		3.817	5.817	6.258	5.764				
andre straffelovsovertrædelser	abs	5.038	3.521	4.163	6.878	—	—	—	—
pr. 100.000 indb. ³		103	71	82	135				
2. <i>Narkotika</i>	abs	(2.309) ⁵	(5.189) ⁵	(5.037) ⁵	5.254	—	—	—	—
heraf straffelovens § 191 ⁶	abs	—	245	410	290	—	—	76	63
lov om euforiserende stoffer	abs	(2.309) ⁵	(4.944) ⁵	(4.627) ⁵	4.964	—	—	—	—
3. <i>Skattekontrollov og Kildeskattelev</i>	abs	—	—	(1.970) ⁵	2.209	—	—	—	—
4. <i>Færdselsloven</i> ⁷	abs	—	—	—	(276.129) ⁷	—	—	—	(89) ⁷
5. <i>Andre overtrædelser</i> ⁸		—	—	—	—	—	—	—	—

¹ Kilde: kriminalstatistikken for de pågældende år. Som følge af straffelovsændringer er det sket mindre ændringer i statistikgrundlaget i løbet af perioden.

² Omfatter sager, hvor der er eller kunne være rejst tiltale, samt sager, hvor det bevismæssigt ligger fast, at sigtede er gerningsmanden, men sigtelsen af andre grunde ikke kan holde. Oplysningen om opklarede overtrædelser af straffeloven omfatter samtlige opklarede forhold i årets løb, herunder også forhold, der er anmeldt i tidligere år.

³ Beregnet på grundlag af folketallet den 1. januar i det efterfølgende år.

⁴ Omfatter §§ 119–120 (vold mod tjenestemand i funktion m. v.), §§ 244–246 (vold og legemsbeskadigelse). Drab og lignende er medtaget under "andre straffelovsovertrædelser". Oplysningerne hidrører fra en opgørelse af Preben Wolf på grundlag af politiets årsberetninger og oplysninger fra Danmarks Statistik. Der foreligger ikke opklaringstal efter denne opgørelse, og det er derfor heller ikke muligt at opgøre anmeldelsesprocenten for "andre straffelovsovertrædelser". I den almindelige kriminalstatistik er "voldsforbrydelser" defineret noget bredere end her, og opklaringsprocenterne har efter den almindelige definition været 88, 82, 80 og 63 i de af tabellen omfattede år.

⁵ Disse tal bygger på politistatistikernes oplysninger om antallet af "sager" hos politiet i de pågældende år og er derfor næppe helt sammenfaldende med antallet af anmeldelser, som ikke kan oplyses.

⁶ Disse tal er også medtaget under "andre straffelovsovertrædelser".

⁷ Disse tal bygger på politiets årsberetning, hvori antallet af "sigtede" for færdselsovertrædelser er angivet. Tallet syarer derfor kun delvis til anmeldelsestallene. Opklaringsprocenten bygger på en beregning ud fra sager, hvori der er rejst tiltale, og kan derfor ikke uden videre sammenlignes med de øvrige opklaringsprocenter.

⁸ De danske statistikker indeholder ikke nogen samlet opgørelse over overtrædelser af særlovgivningen.

Det fremgår af *tabel DK-1*, at der i tiåret generelt er indtrådt en stigning på 58% i antallet af anmeldte overtrædelser af straffeloven. Selvom opklaringsprocenten er faldet, er der dog samtidig indtrådt en væsentlig stigning (på ca. 25%) i det absolutte antal opklarede straffelovsovertrædelser.

Udviklingen er ikke forløbet ensartet, når man ser på de enkelte kategorier af straffelovsovertrædelser. Stigningen i det samlede antal anmeldte straffelovsovertrædelser falder nøje sammen med udviklingen i anmeldelsestallene for ejendomsforbrydelserne, der udgør ca. 95% af samtlige anmeldte overtrædelser af straffeloven. Det er mere bemærkelsesværdigt, at der er indtrådt et væsentligt fald i antallet af anmeldte sædelighedsforbrydelser.

Det er også bemærkelsesværdigt, at der over hele perioden er sket en væsentlig stigning i antallet af anmeldte voldsforbrydelser, en udvikling som navnlig afspejler sig i tallene fra 1974 til 1977. Stigningen er fortsat i 1978 og 1979 til 4.357, henholdsvis 4.617 anmeldte voldsforbrydelser. Som anført i note 4 til tabellen er der her benyttet en snævrere definition af "voldsforbrydelser" end den i den almindelige kriminalstatistik anvendte. På grundlag af den officielle kriminalstatistik mere brede definition kan det om opklaringsprocenten for voldsforbrydelser oplyses, at denne navnlig for 1974-1977 er faldet væsentligt, men stadig er høj. Samtidig er der indtrådt en betydelig stigning i det absolutte antal opklarede voldsforbrydelser (i hele perioden 1968-1977 på ca. 45%).

De danske statistikker giver kun ringe muligheder for at belyse udviklingen i overtrædelser af særlovgivningen. Oplysningerne vedrørende særlovgivningen må, som det fremgår af noterne til *tabel DK-1*, tages med betydelige forbehold. Tallene for 1977 belyser forholdet mellem særlovs- og straffelovsovertrædelser og viser, at overtrædelser af særlovgivningen og herunder navnlig færdselsloven har mindst lige så stor betydning for sanktionsanvendelsen som straffelovsovertrædelserne. Som det vil fremgå af *tabellerne DK-2 og DK-4*, udgør færdselssagerne i relation til antallet af pålagte sanktioner den dominerende gruppe af overtrædelser.

Tabel DK-2 indeholder en opgørelse af antallet af sanktioner i anledning af lovovertrædelser i det seneste tiår.

Oplysningerne i *tabel DK-2* er hentet fra forskellige kilder og hviler på forskellige opgørelsesmåder. Dette har sammenhæng med manglen på systematiske opgørelser vedrørende overtrædelser af særlovgivningen. For årene 1968-1974 er det kun muligt at give oplysninger vedrørende antallet af frihedsstraffe og betingede domme for så vidt angår straffelovsovertrædelser. Oplysningerne vedrørende antallet af bøder dækker i hele perioden overtrædelser af både straffeloven og særlovgivningen, men er til gengæld ikke helt komplette, idet bøder vedtaget ved bødeforelæg for andre myndigheder end politiet kun indgår i tabellen, når der over for politiet har været rejst spørgsmål om anvendelse af forvandlingsstraf. Det samlede antal bøder skønnes derfor at være lidt større (nogle få tusinde), end hvad der fremgår af tabellen. Oplysningerne om tiltalefrafald vedrører ganske vist ikke særlovs- overtrædelser, men er

Tabel DK-2. Sanktioner i anledning af lovovertrædelser i 1968, 1971, 1974 og 1977. Absolutte tal og antal pr. 100.000 indbyggere.¹

	1968	1971	1974	1977
<i>Frihedsstraf</i>				
absolutte tal	(5.005) ²	(5.835) ²	(5.954) ²	13.920 (5.481) ³
pr. 100.000 indb. ⁴	(103) ²	(117) ²	(118) ²	273 (108) ³
<i>Betinget dom</i>				
absolutte tal	(3.442) ²	(4.706) ²	(5.789) ²	5.539 (5.297) ³
pr. 100.000 indb. ⁴	(71) ²	(95) ²	(115) ²	109 (104) ³
<i>Bøde⁵</i>				
absolutte tal	293.546 (2.546) ³	269.214 (2.548) ³	205.334 (7.414) ³	282.217 (8.858) ³
pr. 100.000 indb. ⁴	6.016 (52) ³	5.411 (51) ³	4.062 (147) ³	5.537 (174) ³
<i>Tiltalefrafald⁶</i>				
absolutte tal	4.437	5.768	2.761	2.554
Pr. 100.000 indb. ⁴	91	116	55	50

¹ Kilde: Kriminalstatistikken for de pågældende år. Kombinationsdomme er henført til den strengeste af sanktionerne.

² Disse tal angiver alene sanktioner for straffelovsovertrædelser, idet oplysninger om sanktioner for særlovsovertrædelser savnes i de pågældende år.

³ Antallet i det pågældende år for så vidt angår straffelovsovertrædelser.

⁴ Beregnet på grundlag af folketallet den 1. januar i det efterfølgende år.

⁵ Kilde: Politiets årsberetninger for de pågældende år. Oplysningen omfatter alene bøder, som indføres i politiets bødejournaler.

⁶ Omfatter også tiltalefrafald med vilkår om bøde. Tiltalefrafald for overtrædelser af særlovgivningen er derimod ikke omfattet, men tiltalefrafald inden for dette område forekommer formentlig kun sjældent.

formentlig alligevel dækkende, idet tiltalefrafald næsten udelukkende anvendes ved straffelovsovertrædelser.

Selv med disse forbehold er det dog muligt på grundlag af *tabel DK-2* at belyse hovedtrækkene i den praktiske anvendelse af sanktionssystemet i Danmark. De ikke-frihedsberøvende retsfølger og herunder navnlig bødestrafen er helt dominerende i sanktionsanvendelsen som helhed. Et meget stort antal af de overtrædelser, som er straffet med bøde, vedrører imidlertid mindre alvorlige overtrædelser af særlovgivningen, herunder ikke mindst færdselsloven. Det må på grundlag af bl. a. oplysningerne i *tabel DK-1* antages, at ca. 230.000 af de ca. 280.000 bøder, der pålagdes i 1977, vedrørte andre overtrædelser af færdselsloven end kørsel efter indtagelse af spiritus. Af de resterende ca. 50.000 bøder er godt 5.000 pålagt i anledning af overtrædelser af færdselsloven, som har medført frakendelse af kørekortet (heraf ca. 3.000 i anledning af kørsel efter indtagelse af spiritus), ca. 35.000 i anledning af andre særlovsovertrædelser og kun knap 9.000 i anledning af overtrædelser af straffeloven. Der er indenfor straffelovens område først og fremmest tale om bøder i anledning af mindre berigelsesforbrydelser, som efter en ændring af retsplejeloven i 1972 kan afgøres med udenretlige bødeforelæg. Faldet i antallet

af pålagte bøder fra 1968–1977 må ses i sammenhæng med, at et stort antal overtrædelser af færdselsloven, som tidligere medførte bødestraf, nu afgøres med en udenretlig afgift.

Sanktionsanvendelsen for straffelovsovertrædelser fremgår af oplysningerne i parantes og af oplysningerne om tiltalefrafald, som må antages stort set alene at vedrøre straffelovsovertrædelser. Det ses af tabellen, at antallet af frihedsberøvende sanktioner for straffelovsovertrædelser har været nogenlunde konstant i tiåret fra 1968–1977, samtidig med at der i takt med de stigende anmeldelsestal er indtrådt en betydelig stigning i det samlede antal sanktioner i anledning af straffelovsovertrædelser (fra i alt 15.430 i 1968 til i alt 22.190 i 1977). Parallelt hermed er der indtrådt en betydelig stigning i anvendelsen af betingede domme over for straffelovsovertrædere. Det betydelige fald i antallet af tiltalefrafald modsvares af, at der inden for straffelovens område er indtrådt en endnu større stigning i antallet af bødef afgørelser.

Udviklingen i forholdet mellem frihedsstraffe og ikke-frihedsberøvende sanktioner har bl. a. sammenhæng med loven om de mindre berigelsesforbrydelser fra 1973 og må som helhed tages som udtryk for, at der indenfor straffelovens område er gennemført en begrænsning i frihedsstraffens anvendelse.

Tabel DK-3 belyser anvendelsen af frihedsstraf på grundlag af oplysninger om det daglige belæg og antallet af indsatte i den samme periode på 10 år.

Tabel DK-3. Det gennemsnitlige daglige belæg i kriminalforsorgens anstalter og arresthuse samt antallet af indsatte i 1968, 1971, 1974 og 1977.¹ Absolutte tal og antal pr. 100.000 indbyggere.²

		1968	1971	1974	1977
Gennemsnitligt dagligt belæg	abs	3.429	3.680	3.489	2.747
pr. 100.000 indb.		70	74	69	54
heraf varetægt og anholdelse	abs	757	1.078	900	643
pr. 100.000 indb.		16	22	18	13
Dømte til fængsel, hæfte eller forvaring	abs	2.579	2.519	2.528	2.031
pr. 100.000 indb.		53	51	50	40
forvandlingsstraf for bøder	abs	41	26	28	39
pr. 100.000 indb.		1	1	1	1
Andet	abs	52	57	33	34
pr. 100.000 indb.		1	1	1	1
Antal indsatte ³	abs	—	—	14.039	14.014
pr. 100.000 indb.		—	—	278	275

¹ Kilde: Kriminalforsorgens årsberetninger for de pågældende år.

² Beregnet på grundlag af folketallet den 1. januar i det efterfølgende år.

³ Oplysningen omfatter antallet af indsatte til afsoning af frihedsstraf. Afsoning af bødeforvandlingsstraf i arresthusene og Københavns fængsler indgår ikke i tallene. Se herved note til tabel DK-6.

Det fremgår af tabellen, at det gennemsnitlige daglige belæg lå nogenlunde konstant omkring 3.400 personer indtil 1975, dog med en atypisk stigning i 1971. Fra 1975 begyndte gennemsnitsbelægget at falde og lå i 1977 på 2.747 personer. Sammenholdes dette med udviklingen i antallet af ubetingede domme til frihedsstraf inden for straffelovens område, er det nærliggende at betragte belægsfaldet som et udtryk for, at domstolene er blevet tilbøjelige til at udmåle kortere frihedsstraffe end tidligere.

Det skal tilføjes, at det gennemsnitlige daglige belæg i 1978 og 1979 igen har været stigende, således at det med udgangen af 1979 lå på 2.940 personer. Samtidig er der på grund af den stigende kriminalitet og manglende anstaltskapacitet i 1978 og 1979 indtrådt en ekstraordinær stigning i antallet af "ventere", d. v. s. personer, som på fri fod afventer indkaldelse til afsoning af den idømte frihedsstraf. Belægstallene for 1978 og 1979 skal således forhøjes med ca. 200 for at være sammenlignelige med årene til og med 1977.

Tabel DK-4 indeholder en opstilling over længden af de ubetingede frihedsstraffe, der i 1977 blev idømt mænd. Tabellen vedrører frihedsstraffe inden for både straffelovens og særlovgivningens område og indeholder en opdeling på forskellige grupper af overtrædelser.

Tabel DK-4. Domfældelser i 1977 af mænd til ubetinget frihedsstraf fordelt på udvalgte overtrædelser og efter straffens længde.¹

Overtrædelsens art	Indtil 30 dg	Over 30 dg–60 dg	Over 60 dg–4 mdr.	Over 4–6 mdr.	Over 6 mdr.–1 år	Over 1 år	Ialt
Voldsforbrydelser ² (Strfl. §§ 119–143 og 237–255)	712	254	166	51	68	3 ³	1.284
Ejendomsforbrydelser ² (§§ 166–179 og 276–288 og 290–304)	745	394	643	470	737	350	3.339
Færdselsloven ³	6.621	578	81	23	10		7.313
Narkotika (strfl. § 191 ² og lov om euforiserende stoffer ³)	74	33	41	19	53 ⁴	59	279
Kildeskattelov og skattekontrollov ³ samt strfl. § 289	42	6	4	1	2	4	59
Totalt	8.610	1.369	1.004	607	964	510	13.064

¹ Kilde: Kriminalstatistikken for 1977. Kombinerede straffe er alene medtaget for så vidt angår den strengeste del af straffen.

² Inden for straffelovens område er hæftestrafte på grund af de foreliggende statistikkens opbygning henført til gruppen "indtil 30 dage".

³ Inden for særlovgivningens område er fordelingen på de anførte straffelængder foretaget uden hensyn til, om der er idømt hæfte eller fængsel. Hæftestrafte på over 60 dage er på grund af de foreliggende statistiske oplysninger henført til gruppen "over 60 dg–4 mdr.".

⁴ Straffe på over 6 måneder for overtrædelse af særlovgivningen er henført til gruppen "over 6 mdr.–1 år".

Over halvdelen (56%) af frihedsstraffene er idømt i anledning af overtrædelser af færdselsloven. Disse straffe er helt overvejende på 30 dage eller derunder. Der er her tale om frihedsstraffe i anledning af kørsel efter indtagelse af spiritus. Bøde kommer i Danmark normalt kun på tale som straf for disse overtrædelser i førstegangstilfælde uden kørselsuheld, hvor promillen højst har været på 1,5. Af det samlede antal ubetingede frihedsstraffe pålagt mænd i 1978 (14.878) udgjorde andelen pålagt for overtrædelse af færdselsloven (8.459) 57%. Tilsvarende oplysninger foreligger endnu ikke for 1979.

Omkring en fjerdedel af frihedsstraffene vedrører ejendomsforbrydelser, og der er her en mere jævn spredning over de enkelte straffelængder. Over halvdelen af straffene i gruppen af ejendomsforbrydelser er på op til 4 måneder og ca. 65% på 6 måneder eller derunder. Ca. 10% af frihedsstraffene er i denne gruppe på mere end et år.

Frihedsstraffene i gruppen af voldsforbrydelser udgør knap 10% af de i alt pålagte frihedsstraffe. Over halvdelen af disse frihedsstraffe er på højst 30 dage. Ca. 12% af frihedsstraffene i denne gruppe er på mere end 4 måneder. Det skal bemærkes, at gruppen også omfatter domme for manddrab og andre af de mest alvorlige – og sjældne – straffelovsovertrædelser.

Det totale billede, som tegner sig på grundlag af *tabel DK-4*, er, at de frihedsstraffe, som idømmes i Danmark, overvejende er korte. Ud fra et dansk synspunkt gør tallene det nærliggende at overveje mulighederne for at gennemføre en begrænsning i anvendelsen af frihedsstraf ved at erstatte en del af de korte straffe med alternative sanktioner og ved at søge at nå frem til kortere afsoningstider i de tilfælde, hvor der i dag udmåles relativt lange frihedsstraffe.

Som tidligere omtalt anvendes *betingede domme* navnlig over for straffelovsovertrædere. De senere års udvikling i retspraksis har medført en udvidet anvendelse af betinget dom. Til belysning af den betingede doms anvendelse i 1968–77 er der i *tabel DK-5* medtaget nogle oplysninger om de betingede dommes indhold.

Tabel DK-5. Betingede domme, pålagt mænd og kvinder for overtrædelse af straffeloven i 1968, 1971, 1974 og 1977.¹

	1968	1971	1974	1977
Betingede domme i alt	3.442	4.705	5.784	5.297
Heraf kombineret med bøde	—	491	978	1.458
Betingede domme uden tilsyn ²	1.758	2.652	3.766	3.810
Betingede domme med tilsyn ²	1.684	2.053	2.018	1.487

¹ Kilde: Kriminalstatistikken for de pågældende år.

² De foreliggende statistikker giver ikke mulighed for en nøjagtig opgørelse af antallet af betingede domme, der er med eller uden vilkår om tilsyn. Ved beregningen er det lagt til grund, at kombinationsdomme, hvori indgår en ubetinget frihedsstraf, normalt vil være forbundet med vilkår om tilsyn.

Det fremgår af *tabel DK-5*, at der i de senere år har været en stigende tilbøjelighed til at idømme bøde i forbindelse med betingede domme. Det er nærliggende at antage, at muligheden herfor har været medvirkende til at udvide den betingede doms anvendelse for så vidt angår tilfælde, hvor en kraftigere reaktion end en rent betinget dom skønnes nødvendig. Dette gælder formentlig ikke mindst i henseende til ejendomsforbrydelser. Samtidig er der igennem hele perioden indtrådt en bemærkelsesværdig stigning i antallet af betingede domme uden vilkår om tilsyn (fra kriminalforsorgen eller det sociale udvalg). Medens andelen af betingede domme med tilsyn i 1968 udgjorde 49% af samtlige betingede domme, er den tilsvarende andel i 1977 således faldet til 28%. Denne udvikling må formentlig tages som udtryk for en ændret indstilling til behovet for og værdien af tilsyn.

Som det fremgår af *tabel DK-3* ovenfor udgør afsonere af bødeforvandlingsstraffe kun en relativt ringe andel af det gennemsnitlige daglige belæg i kriminalforsorgens anstalter og arresthuse. Antallet af personer, som har været *indsat til afsoning af bødeforvandlingsstraf*, fremgår af *tabel DK-6*.

Tabel DK-6. Antallet af personer, som i 1968, 1971, 1974 og 1977 er indsat til afsoning af bødeforvandlingsstraf.¹

1968	1971	1974	1977
2.430	1.335	1.328	2.089

¹ Kilde: Kriminalforsorgens årsberetninger for de pågældende år. Tabellen omfatter alene personer, som er indsat til afsoning af forvandlingsstraf i arresthusene og Københavns fængsler. Herudover finder afsoning af bøder i et vist omfang sted i statsfængslerne i forbindelse med afsoning af frihedsstraffe.

Det fremgår af *tabel DK-6*, at der i 1971 indtrådte et betydeligt fald i antallet af personer, som indsattes til afsoning af forvandlingsstraffe. Faldet har sammenhæng med en afkriminalisering i dette år af beruselse på offentligt sted. I 1973 gennemførtes en udvidelse i politiets adgang til at eftergive bøder. På trods af den udvidede eftergivelsesadgang er der imidlertid siden 1974 indtrådt en betydelig stigning i anvendelsen af bødeforvandlingsstraf. Straffelovrådet vil formentlig i løbet af 1980–81 afgive en betænkning om bøder, hvori der vil blive foreslået forskellige foranstaltninger med henblik på en væsentlig begrænsning i anvendelsen af forvandlingsstraf. I den forbindelse overvejes det, hvorvidt spørgsmålet om fuldbyrdelse af forvandlingsstraf, som i dag afgøres af politiet, bør henlægges til afgørelse ved domstolene.

Finland

Utvecklingen av antalet brott som kommit till polisens kännedom under tidsperioden 1968–1977 belyses av siffrorna i tabell SF-1.

Tabell SF-1. Anmälda brott efter brottsart 1968, 1971, 1974 och 1977, absoluta tal och per 100 000 av befolkningen. Uppklaringsprocenten.

	Anmälda brott			
	1968	1971	1974	1977
A. Strafflagen				
absoluta tal	102 180	138 465	177 615	206 514
per 100 000	2 175	3 001	3 777	4 350
uppklaringsprocenten	62,7	58,4	56,4	60,7
därav brott mot staten eller samhället (exkl. trafikfylleri)				
absoluta tal	13 105	19 675	25 785	23 863
per 100 000	279	426	548	503
uppklaringsprocenten	93,5	89,1	92,1	92,7
därav brott mot individen (exklusive egendomsbrott)				
absoluta tal	10 172	15 133	18 002	15 481
per 100 000	217	328	383	326
uppklaringsprocenten	92,2	88,4	89,4	89,4
därav egendomsbrott				
absoluta tal	78 903	103 657	133 828	145 865
per 100 000	1 679	2 246	2 846	3 073
uppklaringsprocenten	53,8	48,2	45,1	47,0
B. Trafikbrott				
absoluta tal	179 438	168 896	269 505	236 501
per 100 000	3 819	3 660	5 731	4 982
uppklaringsprocenten	99,2	99,0	99,3	99,3
C. Narkotikabrott				
absoluta tal	..	9 031	21 173	16 513
per 100 000	..	196	450	348
uppklaringsprocenten	..	90,9	90,7	96,4
D. Brott mot alkohollagen				
absoluta tal	9 569	11 282	19 897	18 471
per 100 000	204	245	423	389
uppklaringsprocenten	99,3	99,3	98,4	101,8
E. Övriga brott				
absoluta tal	13 188	19 172	29 593	22 983
per 100 000	281	416	629	484
uppklaringsprocenten	95,8	96,8	98,4	95,6
Totalt				
absoluta tal	304 375	346 846	517 783	479 677
per 100 000	6 478	7 517	11 011	10 105
uppklaringsprocenten	86,8	82,7	84,2	82,6

Anmärkning. På grund av de nya instruktionerna för registrering av brott år 1971 är uppgifterna för år 1968 inte helt jämförbara med siffrorna för övriga år. – Tabellen omfattar inte fylleri, som avkriminaliserades 1969.

Uppklaringsprocenten avser den procentuella relationen mellan samtliga under året registrerade och uppkärlade brott.

Tabellen ger vid handen att antalet brott mot strafflagen som kommit till polisens kännedom ökat till över det dubbla under den tioårsperiod tabellen täcker. Om man ser på enskilda brottsgrupper framgår det att ökningen varit störst i fråga om egendomsbrotten: ökningen har varit ca 85 %. Övriga mot individen riktade brott, som omfattar bl. a. våldsbrotten, har däremot ökat mindre (med ca 50 %).

I fråga om brotten utanför strafflagen har narkotikabrotten och brotten mot alkohollagen ökat mest: brotten mot alkohollagen har ökat ungefär till det dubbla och narkotikabrotten (från år 1971) något över 80 %. Med tanke på bruket av ovillkorligt frihetsstraff har denna utveckling ingen avgörande betydelse, eftersom det är fråga om brott som i regel inte medför sådana straff. Detsamma gäller även för trafikbrotten med undantag för rattfylleri, vilket fram till år 1976 oftast medförde frihetsstraff. Antalet rattfylleribrott ökade under den tid tabellen avser till ungefär det tredubbla (från 6889 till 20 156 fall årligen).

Det är anmärkningsvärt att uppklaringsprocenterna inte sjunkit nämnvärt trots att det över lag skett en avsevärd ökning av antalet brott som kommit till polisens kännedom.

Tabell SF-2. Utslag rörande åtalade personer. Allmänna underrätter.

					per 100 000 av befolkningen den 31.12			
	1968	1971	1974	1977	1968	1971	1974	1977
Till straff dömda								
– ovillkorligt frihetsstraff	9 864	11 363	14 995	14 070	210	246	320	296
– villkorligt frihetsstraff	4 767	6 992	10 249	14 456	101	151	218	305
– böter genom strafforder-förfarande			253 424	235 044			5 402	4 948
– böter dömda vid rättegång	212 958	186 141	38 737	41 189	4 533	4 024	825	867
– annan påföljd	12	12	21	33	0	0	0	0
– åtalade straff-myndiga personer som befunnits skyldiga men ej dömts till straff	2 378	3 106	2 030	..	51	67	43	..

Anmärkning. Uppgifterna för år 1968 är inte helt jämförbara med övriga uppgifter på grund av den reform av påföljdsstatistiken som ägde rum år 1971. Före nämnda år räknas en person som under samma år vid olika rättegångar dömts till frihetsstraff blott en gång.

I tabell SF-2 har medtagits samtliga påföljder och inte enbart påföljder för strafflagsbrott. För finsk del skulle bilden bli missvisande, om man begränsade sig till enbart strafflagsbrotten. Många viktiga brottstyper, t. ex. narkotika- och alkoholbrotten samt trafikbrotten, är straffbelagda i speciallagstiftningen. Fram till år 1977 fanns stadgandena om rattfylleri utanför strafflagen.

Under den tioårsperiod *tabell SF-2* avser har antalet ådömda frihetsstraff fördubblats (från 14 631 frihetsstraff till 28 526). Samtidigt har det skett en avsevärd proportionerlig och absolut ökning av de villkorliga frihetsstraffen. År 1968 var endast en tredjedel av samtliga frihetsstraff villkorliga medan de år 1977 utgjorde hälften av alla ådömda frihetsstraff. Under tioårsperioden har de ovillkorliga frihetsstraffens antal ökat med 40 % medan antalet villkorliga frihetsstraff tilltagit med 200 %.

Antalet ovillkorliga frihetsstraff har ökat med 40 % från 1968 till 1977, medan fängtalet däremot sjunkit under samma tid. I fängtalet skedde det en markant nedgång från år 1968 till år 1971. Förändringen beror huvudsakligen på dekriminaliseringen av fylleri och reformen av bötesverkställighetslagstiftningen år 1969, som medförde en betydande minskning av antalet bötesfångar. Från år 1974 till år 1977 har fängtalet på nytt stigit. Detta beror bl. a. på brottslighetsökningen, som har lett till att antalet återfallsförbrytare med långa frihetsstraff ökat. Efter år 1977 har fängtalet ånyo börjat sjunka och år 1979 var det lägre än någonsin förr under 1970-talet. Utvecklingen beror bl. a. på ändringen av trafikfyllerilagstiftningen, som medfört att antalet fångar som avtjänar straff för trafikfylleri kraftigt gått ner.

Lagen om internering av farliga återfallsförbrytare (317/53) ändrades år 1971. Som en följd härav skedde en avsevärd nedgång av antalet internerade. Före lagändringen bestod klientelet i tvångsinrättningen huvudsakligen av alkoholiserade tjuvar, medan man enligt gällande lag kan internera endast farliga våldsbrottslingar. Antalet internerade är f. n. 5.

År 1977 förordnades 404 unga förbrytare att avtjäna sitt straff i ungdomsfängelse (jfr. betänkandets avsnitt 2.1.1).

Användningen av bötesstraff har inte ökat i samma omfattning som bruket av frihetsstraff. Antalet böter har ökat med mindre än en tredjedel (29 %). Delvis förklaras detta av att det skett betydande dekriminaliseringar, som avsett brott som regelmässigt bestraffades med böter (t. ex. avkriminaliseringen av fylleri 1969 och införande av parkeringsbottsystemet år 1970).

Tabell SF-3. Medelfängtalet åren 1968, 1971, 1974, 1977, 1978 och 1979. Absoluta tal och i förhållande till 100 000 av befolkningen.

	Straffångar	Rannsakningsfångar	Tillsammans	Per 100 000 av befolkningen
1968	5 406	471	5 877	127
1971	4 593	469	5 062	109
1974	4 340	780	5 120	109
1977	4 806	748	5 554	117
1978	4 726	673	5 399	113
1979	4 578	638	5 216	102

Trots att antalet ovillkorliga frihetsstraff har ökat med 40 % från år 1968 till år 1977, har fängtalet under samma tid sjunkit. Nedgången var särskilt markant från år 1968 till år 1971 och den berodde huvudsakligen på dekriminaliseringen av fylleri och reformen av bötesverkställighets-

lagstiftningen år 1969, som medförde en avsevärd minskning av antalet bötesfångar. Från år 1974 till år 1977 steg fängtalet på nytt. Detta berodde bl. a. på att antalet mångfaldiga återfallsförbrytare med långa frihetsstraff steg kraftigt som en följd av den ökade brottsligheten. Denna utveckling förefaller nu att ha upphört och efter år 1977 har fängtalet igen börjat sjunka. År 1979 var fängtalet lägre än vid någon annan tidpunkt under 1970-talet. En viktig orsak härtill är att antalet fångar som avtjänar frihetsstraff för rattfylleri tack vare lagreformen 1976 och 1977 minskat kraftigt.

Tabell SF-3a. Antalet fångar som börjat avtjäna direkt ådömt frihetsstraff eller förvandlingsstraff för böter åren 1968, 1971, 1974 och 1977-79.

År	Män	Kvinnor	Tillsammans
1968	15 957	381	16 338
1971	10 042	181	10 223
1974	9 572	211	9 783
1977	9 948	235	10 183
1978	9 509	246	9 755
1979	8 616	312	8 928

Vid en jämförelse av denna och föregående tabell framgår det att antalet intagningar år 1971 och 1977 var ungefär detsamma trots att medelfängtalet år 1977 var betydligt större än 1971. En orsak är att fångarna år 1977 i medeltal hade längre frihetsstraff att avtjäna än år 1971. Främst antalet mångfaldiga återfallsförbrytare med långa straff hade ökat.

Tabell SF-4. Vid de allmänna underrätterna år 1977 till ovillkorligt frihetsstraff dömda personer enligt strafftidens längd

	under 1 mån	1-2	2-4	4-6	6-12	över 1 år	Totalt
Våldsbrott	—	21	248	168	210	329	976
Förmögenhetsbrott	10	240	2 117	2 043	2 560	1 072	8 042
Trafikfylleribrott	1	182	1 907	959	183	6	3 238
Övriga strafflagsbrott	3	72	208	246	657	217	1 403
Övriga trafikbrott	1	19	16	5	3	2	46
Narkotikabrott	—	5	23	7	18	22	75
Övriga brott	—	5	40	21	198 ¹	24	288
Tillsammans	15	544	4 559	3 449	3 829	1 672	14 068

¹ Denna grupp innehåller dem som dömts för brott mot lagen om vapenfri tjänst.

Av tabellen framgår att korta frihetsstraff används sparsamt; endast 4 % av de ovillkorliga frihetsstraffen var kortare än 2 månader och något över en tredjedel av strafftiderna understeg 4 månader. Över hälften av

frihetsstraffen var mellan 4 månader och 1 år. Över 10 % av straffen var längre än 1 år.

Bland de brott som medför långa ovillkorliga frihetsstraff dominerar förmögenhetsbrotten och våldsbrotten. I fråga om de enskilda brotts-typerna kan det konstateras att bland våldsbrotten utgörs den största kategorin av brott som medfört straff över 1 år, bland egendomsbrotten 6 till 12 månader och bland trafikfylleribrotten 2 till 4 månader.

Tabell SF-5. Till villkorligt straff dömda 1968, 1971, 1974 och 1977.

	1968	1971	1974	1977
Till villkorligt straff dömda (samtliga)	4 967	7 119	10 517	14 456
Därav villkorligt fängelsestraff + ovillkorligt bötesstraff	—	—	—	4 876

Under åren 1968–1977 har det skett en fortgående ökning av bruket av villkorligt straff. I dag är ca hälften av samtliga frihetsstraff villkorliga.

Villkorligt frihetsstraff i kombination med ovillkorligt bötesstraff används nästan uteslutande vid grovt rattfylleri. Av straffen för grovt rattfylleri är 25 % ovillkorliga fängelsestraff, 13 % villkorligt fängelsestraff och 60 % villkorligt fängelsestraff i kombination med ovillkorligt bötesstraff. Fängelsestraffens längd varierar mellan 2 och 3 månader.

Tabell SF-6. Förvandlingsstraff – Domstolsstatistiken innehåller inte uppgifter om förvandlingsstraff. Fångvårdsstatistiken ger följande uppgifter om personer som frigivits efter avtjänat förvandlingsstraff.

1968	6 843
1971	259
1974	469
1977	983

Ovan angivna siffror avser inte personer som avtjänat förvandlingsstraff jämte direkt ådömt frihetsstraff. Uppgifter om denna kategori finns tillgängliga blott för åren 1974 (773) och 1977 (714).

Antalet bötesfångar minskade drastiskt från år 1968 till 1971. Utvecklingen berodde på dekriminaliseringen av fylleri och reformen av bötesverkställighetslagstiftningen år 1969. Efter år 1971 har bötesfångarnas antal på nytt börjat stiga. Detta torde bero på bl. a. effektiveringen av bötesverkställigheten och den stora arbetslösheten i Finland under senare hälften av 1970-talet.

Angående åtalseftergift finns inte fortlöpande statistiska uppgifter att tillgå. De största grupperna av domseftergift framgår av tabell SF-7.

Tabell SF-7. Antalet domseftergifter åren 1968, 1971, 1974 och 1977.

	1968	1971	1974	1977
Unga förbrytare	1 193	1 474	971	1 210
Ringa brott	1 092	834	385	690
Vägfiklagen § 9a	..	701	485	..
	2 287	3 023	1 821	1 900

Bruket av domseftergift har fluktuerat under den tidsperiod tabellen avser. Det förefaller som bruket av domseftergift skulle minska. Domseftergiften spelar i praktiken en mycket liten roll i hela påföljds-systemet.

Island

Der foreligger ikke nogen egentlige kriminalstatistiske oplysninger i Island, men Erlendur S. Baldursson udfører for tiden en kriminologisk undersøgelse vedrørende fængsels- og hæftestrafte, der i årene 1970-1979 er idømt i Island. Erlendur S. Baldursson har om undersøgelsen oplyst følgende:

"Undersøkelsen blir til dels finansiert av Nordisk Samarbeidsråd for kriminologi, dels av Justisdepartementet i Reykjavik.

Opprinnelig var det meningen å utføre en form for beleggundersøkelse på en bestemt dato i de islandske fengslene, men senere bestemte man seg for å utvide dette vesentlig. Formålet er å kartlegge alle fengsels og heftedommer utsagt i 1970-1979, med unntak av bøter og hefte som underskrides 60 dager. Antall domfelte antas for å være ca. 1700-1900 i denne perioden, men hver domfelt kan selvsagt ha mange dommer.

Jeg ser på hvilket år vedkommende ble dømt, alder, kjønn, yrke, tidligere straffet eller ikke, hvilken paragraff i straffeloven (eller særloven) vedkommende blir dømt for, straffelengde, varetekt eller ikke, og sist men ikke minst hvordan fullbyrdelsen av dommen foregår.

Hvis det gjelder ubetinget fengsel eller hefte så ser jeg bl. a. på:

1. Om vedkommende soner eller ikke (foreldes straffen)?
2. Hvor lang tid går det fra dommen blir utsagt og til soning begynner?
3. Hvor soner den domfelte?
4. Soner vedkommende hele dommen, eller får han/hun prøveløslatelse, benådning e. l.?
5. Forandres straffen eller deler av den ved benådning til bøter? (Noe som er blitt ganske hyppig brukt innenfor det islandske rettssystemet)

Hvis det gjelder betinget fengsel eller hefte så fremgår det om dommens betingelser blir overholdt eller ikke. Undersøkelseobjektene får hver sitt nummer slik at det går an å følge deres vandring gjennom straffesystemet i disse årene.

Som en ser så er det ikke noe banebrytende kriminologisk arbeid som det her dreier seg om. Men så lenge en slik undersøkelse ikke blir utført her i landet så kan en ikke få noe sikkert svar på de spørsmål som gjerne oppstår på dette området. Det er et håp at undersøkelsen blir et bidrag i den debatt om fanger og fengsler som forhåpentligvis vil finne sted i det islandske samfunnet i de kommende år.

Resultater samt en fyldigere rapport er å vente en gang ut på høsten."

Norge

Antall anmeldte forbrytelser har steget betydelig i årene fra 1968 til 1977, både i absolutte tall og i forhold til folkemengden. Dette fremgår av nedenstående tabell N-1.

Tabel N-1. Forbrytelser ferdig etterforsket av politiet, absolutte tall samt oppklaringsprosent

Forbrytelsens art	Ferdig etterforsket av politiet				Oppklaringsprosent			
	1968	1971	1974	1977	1968	1971	1974	1977
<i>I alt</i>	51 830	73 598	91 583	92 098	36	34	28	27
<i>herav sedelighetsforbrytelser</i>	919	977	931	838	43	44	46	44
forbrytelser mot liv, legeme og helbred ¹	2 295	3 160	3 658	3 683	66	67	64	57
Tyverier ²	38 158	54 310	69 005	69 460	31	28	21	20
underslag ⁴	974	813	972	586	71	65	73	58
Narkotikalovbrudd ³	201	770	1 752		x	x	x	
legemiddeloven				1 365				88
straffeloven § 162				55				
Merverdiavgiftsloven og investeringsavgiftsloven ⁴	x	x	x	409	x	x	x	92

Noter:

x Tall ikke tilgjengelige

¹ Vi har for disse åra ikke noen samlet statistikk for voldsforbrytelser. Forbrytelser mot liv, legeme og helbred omfatter i hovedsak drap og legemskrenkelser

² Vi mangler oversikt over det samlede antall vinningsforbrytelser. Tyverier omfatter her grove og simple tyverier samt brukstyverier av motorkjøretøyer

³ Inntil 1975 ble narkotikaforbrytelser etter lov om legemidler og gifter registrert sammen med brudd på straffelovens § 162 om grovere omsetning av narkotika

⁴ Før 1975 ble brudd på merverdiavgiftsloven og investeringsavgiftsloven registrert under underslag.

Kilder: St meld nr 104 (1978-79) om Kriminalpolitikken vedlegg 1 tabell 5. Kriminalstatistikken forbrytelser Tabell 4 og 11 (1971 og 1977).

Denne tabellen registrerer lovbrudd ferdig etterforsket av politiet. Det er på det rene at en del lovbrudd som blir rapportert til politiet ikke kommer med i statistikken, f.eks fordi det er relativt bagatellmessig og politiet mangler kapasitet til å etterforske det. Dette forhold kan ha endret seg i løpet av den tid det her er tale om. Statistikken skulle likevel gi et et noenlunde rimelig bilde av utviklingen i antall lovbrudd som kommer til politiets kunnskap.

Tabellen omfatter "forbrytelser", det vil gjennomgående si de noe mer alvorlige lovbrudd. Eksempelvis faller den mer bagatellmessige vinningskriminalitet (naskeri) samt promillekjøring utenfor statistikken. Når det gjelder forseelsene, føres ingen anmeldelsesstatistikk.

Siden anmeldelsesstatistikken føres på grunnlag av antall ferdig etterforskete lovbrudd, vil oppklaringsprosenten referere seg til de samme lovbrudd som er inkludert i anmeldelsesstatistikken.

Som tabellen viser har oppklaringsprosenten vært fallende. Den varierer imidlertid betydelig etter lovbruddstype og hvor i landet lovbruddet er begått.

Bruken av sanksjoner overfor forbrytelser fremgår av følgende tabell:

Tabell N-2. Sanksjoner for forbrytelser etter reaksjonens art.

		1968	1971	1974	1977
Ubetinget fengsel					
	abs.	2055	2759	3583	3573
	pr. 100 000	51.4	69.0	89.6	89.3
Forelegg og ubetingede bøter					
	abs.	975	1082	525	595
	pr. 100 000	24.4	27.1	13.1	14.9
Betinget dom ¹					
	abs.	2478	3019	3639	3631
	pr. 100 000	62.0	75.5	91.0	90.8
Påtaleunntatelse og saker overført til barnevernsnemnd					
	abs.	2305	2853	2307	2129
	pr. 100 000	57.6	71.3	57.7	53.2
Ikke-frihetsberøvende sanksjoner					
total	abs.	5858	6954	6471	6355
	pr. 100 000	146.5	173.9	161.8	158.9
Samlet antall ² reaksjoner					
	abs.	7913	9713	10054	9928
	pr. 100 000	197.8	242.8	251.4	248.2

Kilde. Kriminalstatistikken, Reaksjoner Tabell 21.

¹ Tallene omfatter saker som ble avgjort med betinget fengsel og saker der betinget fengsel ble kombinert med ubetinget bot.

² I tabellen er ikke medtatt tall for domsutsettelse og "andre reaksjoner". Disse utgjorde i 1977 henholdsvis 311 og 28.

Tallene, som er hentet fra Kriminalstatistikken, Reaksjoner, omfatter *forbrytelser*. Men noen dommer omfatter også forseelser. Av de 3573 ubetingede dommer i året 1977 omfatter f.eks. ca 1000 dommer foruten en forbrytelse også promillekjøring – en trafikkforseelse som vanligvis resulterer i ubetinget fengsel.

Tallet 3573 omfatter også 377 delte dommer (ubet + bet fengsel). Slik oppdeling i statistikken ble foretatt fra og med 1976, og antall delte dommer er derfor ukjent for årene 1968–74. Tallet omfatter også dommer med fengsel pluss sikring, i alt 14 slike. Antall bøter for forbrytelser ble halvert fra 1971 til 1974. Årsaken er sannsynligvis at visse mindre vinningsforbrytelser (naskerier) ved endring i straffeloven i 1972 (jf § 391 a) ble endret til forseelser. Antall bøter omfatter både bot ved dom, og forelegg fra påtalemyndigheten. I 1968 ble 866 av de 975 bøter gitt ved forelegg, mens antall forelegg i 1971, 1974 og 1977 var henholdsvis 2577, 2043 og 2029.

Som det fremgår av tabellen, har det vært en klar stigning i antallet ilagte sanksjoner i perioden 1968–1977. Pr 100 000 innbyggere ble det i 1977 anvendt 50 sanksjoner mer enn i 1968, en stigning på 25%. Av disse utgjorde de frihetsberøvende sanksjoner 38, mens de ikke-frihetsberøvende utgjorde 12. Prosentvis var stigningen for de frihetsberøvende sanksjoner ca 75%, mens de ikke-frihetsberøvende steg med bare ca 8%. Det siste kan i noen grad skyldes det forhold at de små vinningsforbrytelsene, som vanligvis fører til ikke-frihetsberøvende sanksjoner, som nevnt er endret til forseelser, og derfor gått ut av denne tabellen. Tabellen indikerer likevel at økningen i sanksjonsbruken overfor forbrytelser altså først og fremst har skjedd i form av økt bruk av fengselsstraffer.

Bruken av sanksjoner overfor forseelser fremgår av nedenstående tabell N-2a.

Tabell N-2a. Domfelte og botlagte for forseelser¹:

	1968	1971	1974	1977
Absolutte tal	72685	84330	72429	107273
pr. 100.000	1817.1	2108.3	1810.7	2681.8

¹ Talloppgaver over anmeldte forseelser kan ikke frambringes.

Kilder: Kriminalstatistikk, Reaksjoner 1971 tabell 2 (1968 og 1971)

Kriminalstatistikk, Reaksjoner 1977 tabell 4 (1974 og 1977)

I det alt vesentligste utgjøres disse sanksjonene av bøter. Et unntak gjelder for promillekjøring, som så å si alltid medfører fengselsstraff og normalt ubetinget fengselsstraff. Vi har ikke noen statistikk som viser hvor mange dette gjelder, men tallet har ligget et sted mellom 5000 og 6000 personer pr år.

Bruken av frihetsstraffer i Norge fremgår av tabell N-3.

Tabell N-3. Frihetsberøvende sanksjoner for forbrytelser, samt gjennomsnittlige og totale fangetall.

		1968	1971	1974	1977
Ubetinget fengsel	abs.	2055	2715	3578	3559
alene	%	94.35	96.96	99.75	99.60
	pr. 100.000	51.3	67.9	89.5	89.0
Særreaksjoner					
fengsel og sikring		66	44	5	14
sikring alene		9	4	2	0
ungdomsfengsel		44	37	2	0
sum særreaksjoner	abs.	119	85	9	14
	%	5.65	3.04	0.25	0.39
	pr. 100.000	3.0	2.1	0.2	0.4
Totalt					
	abs.	2108	2800	3587	3573
	pr. 100.000	52.7	70.0	89.7	89.3

	1968	1971	1974	1977
gjennomsnittlig daglig belegg ¹				
på straff ²	1197	1107	1383	1336
på varetekt	445	521	498	421
annet ³	229	84	43	22
totalt	1861	1712	1924	1779
pr. 100.000	46.5	42.8	48.1	44.5

¹ Disse tallene omfatter alle i fengsel, også de som er dømt for forseelse. Mest praktisk er her promillekjøring.

² tallene omfatter fengsel, ungdomsfengsel, militær arrest og bøtesoning. For 1968: ikke militær arrest.

³ omfatter sikring og annen reaksjon (derunder for året 1968: tvangsarbeid (160 innsatte)).

Kilder: 1968: Fengselsstyrets årbok 1950–1969, tabell 25) og for 1971: Fengselsstyrets årbok 1970–74 (manus).

Ved siden av økningen i bruken av frihetsstraff, er det to forhold som særlig bør påpekes vedrørende tabellen. For det første at det har skjedd et klart fall i bruk av særreaksjoner.

Delvis er de avskaffet, slik tilfellet er for ungdomsfengsel. Men også for sikringens vedkommende er forholdet det at reaksjonsformen er blitt stadig mindre brukt.

Det annet forhold som bør bemerkes er at det gjennomsnittlige fengselsbelegg har holdt seg nokså konstant selv om antall idømte frihetsstraffer for forbrytelser har vist en klar stigning. Nå har ikke antallet idømte frihetsstraffer for forseelser, i praksis promillekjøring, vist den samme stigning, noe som til en viss grad forklarer det stabile fangetallet. Videre har ikke antall nyinnsetninger vist noen særlig stigning, jf tabell N-3a.

Tabel N-3a.

	1968	1971	1974	1977
Antall nyinnsetninger ¹	10814	10328	11867	11544

¹ Alle nyinnsettelser er inkludert, også for forseelser.

Kilde: Kriminalstatistikk, Fanger 1977, tabell 2 (tall for 1974 og 1977)
1971, tabell 3
1968, tabell 3

I denne tabell er også inkludert varetektsfengslinger og også de pågripelser som er gjennomført ved at den pågrepne tilbringer natten i en institusjon under fengselsvesenet for så å bli løslatt dagen etter. En oppsplitting her viser imidlertid at antallet varetektsinnsatte er gått ned, mens antallet soningsinnsatte er steget noe. Det svarer forsvåvidt til det som

fremgår av tabellen over fangebelegget når denne splittes på de ulike innsattekategoriene. Det er derfor tvilsomt om man av det stabile gjennomsnittsbelegg i fengslene kombinert med en viss økning i antall ubetingete dommer kan slutte at dommene er blitt kortere.

Nedenstående tabell N-4 viser lengden av den utmålte straff. Som det fremgår har antallet dommer på mer enn 90 dager holdt seg nokså konstant selv om det totale antallet ubetingete dommer har økt betydelig.

Denne økningen har altså først og fremst skjedd for de kortere straffers vedkommende. Det er imidlertid usikkert om dette betyr at domstolene har blitt mildere ved utmålingen av ubetingete fengselsstraffer eller om det betyr at lovbrudd som tidligere medførte betinget straff, nå fører til kortere frihetsstraff.

Tabell N-4. Ubetingete fengselsdommer 1977 for forbrytelser, eventuelt kombinert med andre straffer etter utmålt straffetid.

1977	21–90 dager	91 dager – 5 mnd	6 mnd og over
Vinning	1189	376	670
Vold	203	51	134
Sedelighet	23	12	47
Andre forbrytelser	422	142	304

Kilde: Kriminalstatistikk, Reaksjoner, 1977 tabell 18.

Tabell N-5. Betinget fengsel og domsutsettelse.

Betinget fengsel og domsutsettelse	1968	1971	1974	1977
Betinget fengsel	2478	3019	3639	3631
Domsutsettelse	468	376	410	311
Ialt	2946	3395	4049	3942

I disse tall er også dommer på betinget fengsel pluss ubetinget bot tatt med. De såkalte kombinasjonsdommer, dvs delvis ubetingete, delvis betingete dommer er derimot holdt utenfor.

Vi kan ikke gi noen tall for hvor mange av dommene på betinget fengsel som inneholder pålegg om tilsyn.

Tabell N-6. Antall nyinnsatte til utholdelse av subsidær frihetsstraff (bøtesoning).

	1968	1971	1974	1977
	1771	450	630	444

Kilde: Kriminalstatistikk, Fanger 1968, tabell 3
1971, tabell 3
1974, tabell 8
1977, tabell 9

Det betydelige fall i antallet avsonte subsidiære frihetsstraffer som følge av unnlatt betaling av bot fra 1968 til 1971 skyldes at man i 1970 avkriminaliserte beruselse på offentlig sted. Men fortsatt settes en betydelig gruppe i fengsel som følge av manglende evne til å betale en bot de er idømt. Sannsynligvis består denne gruppen av sosialt sett svært dårlig stillede mennesker.

Tabell N-7. Påtaleunnlatelse og saker overført til barnevern.

	1968	1971	1974	1977
Påtaleunnlatelse etter straffeprosessloven	280	276	264	100
overføring til barnevern	2025	2577	2043	2029
Sum	2305	2853	2307	2129

Sverige

Brottsutvecklingen är av flera skäl svår att redovisa på ett tillförlitligt sätt. En tendens i utvecklingen framgår emellertid otvivelaktigt av den statistik som mäter anmälningar till polisen. Denna statistik för åren 1968, 1971, 1974 och 1977 redovisas i *tabell S-1*. Dessutom anges upplklaringsprocenten för olika brottstyper.

Tabell S-1. Anmälda brott efter brottsart 1968, 1971, 1974 och 1977, absoluta tal och per 100 000 av medelbefolkningen¹ samt uppläringsprocent.⁵

	1968	1971	1974	1977
A. Brottsbalken				
absoluta tal	493 926	614 150	570 610	716 367
per 100 000	6 241	7 584	6 992	8 682
uppläringsprocent	34	27	29	24
därav brott mot person (3-7 kap)				
absoluta tal	33 846	35 438	39 700	45 594
per 100 000	434	445	496	564
uppläringsprocent	54	58	51	50
därav förmögenhetsbrott (8-12 kap)				
absoluta tal	435 446	557 924	507 424	649 550
per 100 000	5 502	6 889	6 218	7 872
uppläringsprocent	31	23	26	21
därav övriga				
absoluta tal	24 634	20 788	23 486	21 223
per 100 000	305	249	278	246
uppläringsprocent	66	67	61	58
B. Trafikbrottslagen^{2,3}				
absoluta tal	39 287	44 961	55 137	77 502
per 100 000	495	554	674	937
uppläringsprocent	99	90	96	79
C. Narkotikastrafflagen <i>Narkotikaförordningen</i>				
absoluta tal	7 959	18 075	18 926	20 753
per 100 000	100	222	231	251
uppläringsprocent	65	76	70	71
D. Skattebrottslagen				
absoluta tal	7 954	6 613	3 784 ⁴	3 034
per 100 000	100	81	46	37
uppläringsprocent	42	88	110	72
E. Övrigt				
absoluta tal	17 937	30 023	26 819	26 704
per 100 000	226	370	328	323
uppläringsprocent	81	77	69	83
Totalt				
absoluta tal	567 063	713 822	675 276	844 360
per 100 000	7 146	8 796	8 258	10 213
uppläringsprocent	41	35	38	32

¹ Källa: RSA 1978 tabell 3.2.1.C och 3.2.2.

² Samtliga brott mot TBL medräknade vad gäller anmälda brott. Uppläringsprocenten avser dock ej vårdslöshet i trafik som ej är grov och inte heller hinder i trafik.

³ Uppgifterna om anmälda trafikbrott för 1977 är ej jämförbara med uppgifterna för åren 1968-1974. Redovisningen för åren 1968-1974 baseras på preliminära uppgifter som meddelats innan polisen eller åklagaren fattat det slutliga beslutet i åtalsfrågan, medan siffrorna för år 1975 baseras på definitiva uppgifter om anmälda trafikbrott.

⁴ Den kraftiga minskningen av antalet anmälda skattebrott beror på en övergång till administrativa sanktioner för lindrigare överträdelse av skattebrottslagen.

⁵ Begreppet upplärade brott omfattar dels brott för vilka någon har blivit skäligen misstänkt, dels brott som polisen av någon anledning har kunnat skriva av, t. ex. därför att det har konstaterats att straffbar handling inte föreligger. Siffran anger samtliga under året upplärade brott, oavsett när de har anmälts, i procent av samtliga under året anmälda brott, jfr tabell 1 a.

En mer nyanserad bild av hur stor del av de anmälda brotten som klaras upp och av när det sker ges i *tabell S-1a*. Det framgår av tabellerna att uppläringsprocenten är fallande. En hel del brott klaras upp senare än under anmälningsåret.

Tabell S-1a. Brott upplärade 1976 och 1977 i procent av anmälda brott.

Brottsart	Anmälda och upplärade 1976	Anmälda 1976 upplärade 1976 eller 1977	Anmälda och upplärade 1977	Uppklarade 1977 (anmälda 1977 eller tidigare) av anmälda 1977
A. Brottsbalken	19 %	26 %	17 %	24 %
därav brott mot person (3-7 kap.)	40 %	55 %	36 %	50 %
därav förmögenhetsbrott (8-12 kap.)	17 %	22 %	15 %	21 %
B. Trafikbrottslagen (utom enkel vårdslöshet i trafik och brott mot 2 §)	75 %	91 %	64 %	79 %
C. Narkotikastrafflagen (Narkotikaförordningen)	74 %	83 %	62 %	71 %
D. Skattebrottslagen	39 %	67 %	32 %	72 %

Det kan också ha sitt intresse att se hur många av de anmälda och upplärade brotten som föranleder åtalsbeslut och som tar i anspråk andra av rättsväsendets resurser än polisens. Detta kan för år 1977 utläsas av *tabell S-1b*.

Tabell S-1b. Uppklarade brott som föranlett åtalsbeslut eller strafföreläggande 1977.

Brottsart	Antal brottsdeltaganden		Procent av antalet anmälda brott 1977	
	Åtalsbeslut	Strafföreläggande	Åtalsbeslut	Strafföreläggande
A. Brottsbalken	102 293	6 607	14,3	0,9
därav brott mot person (3-7 kap)	10 715	729	23,5	1,6
därav förmögenhetsbrott (8-12 kap)	83 643	5 496	12,9	0,9
B. Trafikbrottslagen (utom vårdslöshet i trafik som ej är grov och hinder i trafik)	45 307	7 435	58,5	9,6
C. Narkotikastrafflagen	11 113	474	53,6	2,3
D. Skattebrottslagen	2 508	1 517	82,7	50,0
E. Samtliga brott	178 679	15 384	21,2	1,8

Sanktionssystemet har under perioden 1968-1977 tillämpats på följande sätt.

Tabell S-2. Personer som fått åtalsunderlåtelse, godkänt ordningsföreläggande eller strafföreläggande eller som dömts efter huvudpåföljd 1968, 1971, 1974 och 1977, absoluta tal, per 100 000 av medelbefolkningen.¹

	1968	1971	1974	1977
A. Frihetsberövande påföljder ²				
absoluta tal	12 808	11 737	12 488	13 266
per 100 000	161	144	153	160
(tillkommer BrB 34:1 p 1 abs. tal) ³	(1 156)	(1 126)	(944)	(959)
B. Villkorlig dom och skyddstillsyn				
absoluta tal	10 421	11 171	11 640	11 886
per 100 000	131	137	142	144
(tillkommer BrB 34:1 p 1 abs. tal) ³	(1 730)	(2 218)	(2 857)	(3 697)
C. BrB 34:1 p 1 tillämpad ³				
absoluta tal	2 886	3 344	3 803	4 665
per 100 000	36	41	46	56
D. Böter				
absoluta tal	409 834	368 321	460 048	369 038
per 100 000	5 165	4 538	5 626	4 464
E. Åtalsunderlåtelse				
absoluta tal	30 556	29 700	30 815	25 447
per 100 000	385	366	377	308

¹ Källor: RSA 1978 tabell 3.4.4 och s 159, Kriminalstatistik, del 2, tabell F s 25.

² Till frihetsberövande påföljder räknas fängelse, ungdomsfängelse, internering, skyddstillsyn med anstaltsbehandling, slutet psyk. vård och vård enl Sjl.

³ Förordnande enligt 34 kap 1 § 1 BrB innebär att domstolen vid återfall bestämmer att en tidigare ådömd påföljd skall avse även det nya brottet.

Som framgår av tabellen har antalet bötesstraff minskat kraftigt år 1977. Denna minskning torde praktiskt taget helt och hållet kunna tillskrivas det förhållande att fylleri har avkriminaliserats med verkan fr. o. m. den 1 januari 1977 och parkeringsförseelse med verkan fr. o. m. den 1 april samma år. Av tabellen framgår vidare att antalet personer som har dömts till frihetsberövande påföljder har ökat i absoluta tal men i förhållande till folkmängden ligger på ungefär samma nivå 1977 som 1968. Ökningen av antalet förordnanden enligt 34 kap 1 § 1 BrB – s. k. konsumtionsdomar avser nästan uteslutande fall då en skyddstillsyn fått avse nya brott.

Av en jämförelse mellan *tabellerna S-2 och S-2a* framgår hur stor del av straffen som avser brott mot brottsbalken. Man kan konstatera att brottsbalksbroten svarar för en minoritet av bötesstraffen, drygt hälften av fängelsestraffen samt den överväldigande delen av domarna till villkorlig dom och skyddstillsyn. Av fängelsestraffen för brott mot specialstraffrätten svarade trafikbrottslagen år 1977 för 4 703 av 5 940 eller nära 80 % och narkotikastrafflagen för 524 (ca. 8,8 %).

Tabell S-2a. Personer som fått åtalsunderlåtelse, godkänt ordningsföreläggande eller strafföreläggande eller som dömts för brott mot BrB, efter huvudpåföljd 1968, 1971, 1974 och 1977, absoluta tal och per 100 000 av medelbefolkningen.¹

	1968	1971	1974	1977
A. Frihetsberövande påföljder				
absoluta tal	8 155	7 539	6 177	6 987
per 100 000	103	93	75	84
(tillkommer BrB 34:1 p 1 abs. tal)				(732)
B. Villkorlig dom och skyddstillsyn				
absoluta tal	11 583	12 279	10 490	10 405
per 100 000	146	151	128	126
(tillkommer BrB 34:1 p 1 abs. tal) ²				(3 255)
C. BrB 34:1 p 1 tillämpad ²				
absoluta tal	—	—	3 315	3 996
per 100 000	—	—	40	48
D. Böter				
absoluta tal	90 599	81 018	88 978	20 752 ⁴
per 100 000	1 142	998	1 088	251
E. Åtalsunderlåtelse ³				
absoluta tal	11 095	15 088	12 954	14 668
per 100 000	140	186	158	177

¹ Källor: Kriminalstatistik 1968, del 2, tabell 11, 13 och 17 samt RSA 1974 och 1978, tabell 3.4.14 och 3.4.10a.

² Uppgifterna om förordnanden enligt BrB 34:1 p 1 går ej att särredovisa för åren 1968, 1971 och 1974 vad gäller brottsbalksbrott. För åren 1968 och 1971 ingår förordnanden enligt BrB 34:1 p 1 i uppgifterna för frihetsberövande påföljder, skyddstillsyn och villkorlig dom.

³ Åtalsunderlåtelser för vissa bagatellbrott har utelämnats.

⁴ Den kraftiga nedgången beror på att fylleri avkriminaliserats.

En närmare bild av hur rättsväsendet begagnar *frihetsberövande* kan ges på flera olika sätt. Först redovisas i *tabell S-3* mängden av frihetsberövande som faktiskt äger rum inom kriminalvården. I tabellen anges genomsnittligt fångtal, dels totalt, dels efter på vilken grund vederbörande är intagen. Dessutom anges hur många personer som togs in i kriminalvårdsanstalt respektive år.

Tabell S-3. Genomsnittligt fångtal samt personer som nyintagits i kriminalvårdsanstalt åren 1968, 1971, 1974 och 1977, absoluta tal samt per 100 000 av medelbefolkningen

	1968	1971	1974	1977
Personer i anstalter (intagna på kriminalvårdsanstalter, allmänna häkten och med häkten samordnade polis-arrester)	5 509	5 004	4 266	4 242
per 100 000	69	62	52	51
Därav gripna, anhållna och häktade	782	758	666	705
per 100 000	10	9	8	9
dömda till fängelse, ungdomsfängelse, internering och skyddstillsyn med anstaltsbehandling	4 648	4 179	3 553	3 500
per 100 000	59	51	43	42
förvandringsstraff för böter	27	13	7	4
övriga	52	54	40	33
Nyintagna i kriminalvårdsanstalt	12 038	10 474	9 953	10 345
per 100 000	152	129	122	125

Enligt tabellen har medelbeläggningen sjunkit under hela perioden. Minskningen avser främst kategorien dömda. Procentuellt har dock antalet personer som avtjänar förvandringsstraff för böter minskat mest. Under perioden var fångtalet lägst år 1976 (4 051) och har därefter ökat något. Nivån var ungefär densamma år 1977 som år 1974.

Domstolarnas användning av frihetsberövande påföljder framgår mer detaljerat av *tabell S-3a*. Såvitt gäller särskild vård redovisas dock endast fall där överlämnande har skett till sluten psykiatrisk vård. Det framgår av tabellen att fängelse dominerar kraftigt bland de frihetsberövande påföljderna.

Tabell S-3a. Domar till frihetsberövande påföljder samt genomsnittligt fångtal 1968, 1971, 1974, och 1977, absoluta tal, per 100 000 av medelbefolkningen samt i %.¹

	1968	1971	1974	1977
A. Fängelse				
absoluta tal	11 477	10 617	11 593	12 454
per 100 000	144	131	142	150
%	89,6	90,4	92,8	93,9
(tillkommer 34:1 p 1 abs. tal)	(334)	(343)	(293)	(439)
B. Skyddstillsyn med anstaltsbehandling ²				
absoluta tal	481	434	291	318
per 100 000	6	5	3	4
%	3,7	3,7	2,3	2,4
C. Ungdomsfängelse				
absoluta tal	310	185	119	81
per 100 000	4	2	1	1
%	2,4	1,6	1,0	0,6
(tillkommer 34:1 p 1 abs. tal)	(191)	(205)	(190)	(162)
D. Internering				
absoluta tal	110	66	34	31
per 100 000	1	0,8	0,4	0,4
%	0,9	0,6	0,3	0,2
(tillkommer 34:1 p 1 abs. tal)	(631)	(578)	(461)	(358)
E. Sluten psyk.vård ³				
absoluta tal	430	435	451	382
per 100 000	5	5	6	4
%	3,4	3,7	3,6	2,9
Totalt ⁴				
absoluta tal	12 808	11 737	12 488	13 266
per 100 000	161	144	153	160
%	100	100	100	100
Genomsnittligt fångtal	5 509	5 004	4 266	4 242

¹ Källor: RSA 1978 tabell 3.4.4 och s 159, Kriminalstatistik 1972, del 2, tabell F s 25 Kriminalvården 1974, tabell 11 och 1977, tabell 10.

² Genom lag som trädde i kraft 1.1.1980 ersattes anstaltsbehandlingen med möjlighet att döma till skyddstillsyn samt fängelse, lägst en och högst tre månader.

³ Fångtalen inkluderar inte dem som dömts till sluten psyk.vård. I de genomsnittliga fångtalen ingår även de personer som blivit föremål för processuella frihetsberövanden.

⁴ I totalsumman ingår ej uppgifterna för förordnanden enligt BrB 34:1 p 1.

Närmare upplysningar om bruket av frihetsstraff får man vid en uppdelning av antalet ådömda frihetsstraff efter strafftidens längd och huvudbrott. En sådan redovisning lämnas för år 1977 i *tabell S-4*.

Tabell S-4. Personer som dömts till fängelse efter huvudbrott och strafftid 1977, absoluta tal.¹

	Högst 1 mån.	Mer än 1, högst 2 mån.	Mer än 2, högst 4 mån.	Mer än 4, högst 6 mån.	Mer än 6, högst 12 mån.	Mer än 12, högst 48 mån.	Mer än 48 mån	Totalt
Världsbrott	511	377	333	185	194	159	15	1 774
Förmögenhetsbrott	409	611	944	725	1 058	336	12	4 095
Rattfylleri, rattonykterhet	2 732	1 194	166	13	6	1	—	4 112
Övriga trafikbrott	364	162	59	13	2	3	—	603
Narkotikabrott	36	65	69	67	144	245	39	665
Skattebrott	26	24	9	14	19	8	—	100
Övrigt	692	419	115	57	30	38	2	1 353
Totalt	4 770	2 852	1 695	1 074	1 453	790	68	12 702

Källa: SMR 1978:2.2, tabell 5.

Av tabellen framgår att de flesta frihetsstraff är korta. Mer än 75 % var på högst fyra månader (60 % på högst två månader) och drygt en tredjedel låg på en månad, dvs. allmänna straffminimum. Endast 6,2 % var på över ett år.

Om man relaterar strafftiderna till huvudbrott, finner man att det är vissa brottstyper som dominerar kraftigt. Majoriteten av de korta straffen (högst fyra månader) utdöms sålunda för trafikbrott, främst rattfylleri¹. Världsbrott, främst misshandel, svarar också för en stor del av dessa straff.

Det avgörande för bruk av korta frihetsstraff torde vara att sådana straff anses ha god avskräckande effekt vid vissa bestämda brottstyper och att domstolarnas praxis på grund av uttalanden i förarbetena till den lagstiftning som här är aktuell är ganska fast.

De mycket långa straffen är förhållandevis få. De används vid brott som anses vara så grova att annat än ett långt frihetsstraff bedöms uteslutet. Också här kan man iaktta en stark koncentration till vissa brottstyper. Narkotikabrotten dominerar och rånbrotten är den näst största gruppen. Andra grova förmögenhetsbrott samt misshandel, då av grövre art, är också relativt stora grupper.

Dessa tendenser är ännu tydligare om man ser på vilka brott som har lett till straff på över fyra år.

Tidigare lagföringar kan antas spela en relativt underordnad roll vid valet av frihetsstraff i de två hittills nämnda grupperna. När det gäller de medellånga straffen på över fyra månader men högst ett år förhåller det

¹ Siffrorna är i praktiken högre än dem som redovisas i tabellen. Man kan nämligen anta, att siffran för korta frihetsstraff för förmögenhetsbrott inkluderar domar, där t. ex. rattfylleri har varit avgörande för påföljdsvalet. Eftersom rattfylleri har lägre straffmaximum än de vanliga förmögenhetsbrotten, t. ex. stöld, blir emellertid förmögenhetsbrottet huvudbrott och därmed det som anges vid den statistiska redovisningen. Till detta kommer en felaktighet i redovisningen av vissa kombinationsdomar som verkar i samma riktning.

sig troligen annorlunda. Förmögenhetsbrotten dominerar kraftigt (70,5 %). Man kan anta att de flesta av dem som får sådana straff tidigare en eller ofta flera gånger har dömts till villkorlig dom eller skyddstillsyn. Efter nya återfall döms de till slut till fängelse.

En närmare redovisning av hur de viktigaste existerande alternativen till frihetsstraff — villkorlig dom och skyddstillsyn — tillämpas ges i det följande. Först ges i tabell S-5 en översikt, varav också framgår i vilken utsträckning påföljderna har kombinerats med böter och kortare frihetsberövande.

Tabell S-5. Personer som dömts till villkorlig dom och skyddstillsyn 1968, 1971, 1974 och 1977, absoluta tal.

	1968	1971	1974	1977
Villkorlig dom (inkl 34:1 p 1)	3 895	4 658	5 406	5 907
därav med böter	1 505	1 963	2 546	2 732
Skyddstillsyn (inkl 34:1 p 1)	8 256	8 731	9 091	9 676
därav med anstaltsbehandling ²	481	434	291	318
därav med böter	1 550	1 545	1 482	1 410
Totalt	12 151	13 389	14 497	15 583

¹ Källor: Kriminalstatistik 1968 och 1971, del 2, tabell 11 RSA 1974 och 1978, tabell 3.4.15

² Denna kombinationsmöjlighet har 1.1.1980 ersatts med möjlighet att kombinera skyddstillsyn med fängelse lägst en och högst tre månader.

Skyddstillsyn tillämpas nu i betydande utsträckning för förmögenhetsbrott, som betecknas som grova. Villkorlig dom dominerar däremot i fråga om bl. a. förskringring och gäldenärsbrott. Dessa påföljders fördelning på vissa brott framgår av följande uppställning:

Tabell S-5a.

Brottstyp	Antal personer dömda år 1977 till		
	fängelse	skyddstillsyn	villk dom
Enkel stöld (8:1)	1 294	1 890	2 156
Grov stöld (8:4)	723	382	136
Enkelt bedrägeri (9:1)	127	508	805
Grovt bedrägeri (9:3)	410	447	211
Enkel förskringring (10:1)	17	56	134
Grov förskringring (10:3)	24	11	17
Gäldenärsbrott (11 kap)	11	2	114
Skadegörelse (12:1)	4	13	13
Grov skadegörelse (12:3)	16	9	9

Antalet personer som dömts till fängelse för nu redovisade förmögenhetsbrott utgör 2 626, dvs. 21 procent av samtliga till fängelse dömda. Motsvarande siffror för skyddstillsyn är 3 318, dvs. 55 procent av samtliga till skyddstillsyn dömda och för villkorlig dom 3 195, dvs. 55 procent av samtliga till villkorlig dom dömda.

Man gör vidare den iakttagelsen att skyddstillsyn och villkorlig dom har tillhopa högre frekvens än fängelse när det gäller påföljd för brott mot brottsbalken (6 514 dömda till fängelse, 5 097 till skyddstillsyn och 5 308 till villkorlig dom). Däremot ges relativt sett mindre utrymme för dessa påföljder inom specialstraffrätten (929 dömda till fängelse, 929 till skyddstillsyn och 552 till villkorlig dom).

Man kan också konstatera att påföljderna villkorlig dom och skyddstillsyn – antagligen ofta i kombination med böter – numera inte är ovanliga för brottstyper som enligt tidigare praxis normalt föranledde frihetsstraff, t. ex. misshandel och rattfylleri. Det framgår av nedanstående tabell.

Tabell S-5b. Personer som dömts till fängelse, skyddstillsyn och villkorlig dom för misshandel, stöld och rattfylleri 1977, absoluta tal.

	Fängelse	Skyddstillsyn	Villkorlig dom
Misshandel	1 069	400	387
Stöld	2 017	2 272	2 292
Rattfylleri, rattnykterhet	4 105	556	233

Förordnanden enligt 34 kap. 1 § 1 p BrB innebär, att domstolen vid återfall bestämmer att en tidigare ådömd påföljd skall avse nya brott. Sådana förordnanden förekom år 1977 i 4 656 fall. I 3 650 av dessa (78,4 %) var den tidigare ådömda påföljden skyddstillsyn (rättsstatistisk årsbok 1978 s. 159). Dessa domar redovisas i *tabell S-5* men däremot inte i tabellerna *S-5a* och *S-5b*. Det finns dock inte skäl att tro att de domarna i någon större utsträckning förändrar den bild som har getts. Möjligen skulle en del domar ha stannat vid böter, om inte den tilltalade hade undergått skyddstillsyn vid återfallet.

Slutligen skall här lämnas några uppgifter om dels förvandlingsstraff för böter, dels beslut av åtalsunderlåtelse.

Av *tabell S-6* framgår att antalet personer som intagits i kriminalvårdsanstalt för att avtjäna förvandlingsstraff har sjunkit kraftigt och nu är lågt.

Tabell S-6. Personer som intagits i kriminalvårdsanstalt för att avtjäna förvandlingsstraff för böter åren 1968, 1971, 1974 och 1977.

1968	1971	1974	1977
263	127	68	20

Åtalsunderlåtelse kan meddelas dels enligt 20 kap. 7 § rättegångsbalken (RB), dels enligt en lag med bestämmelser om unga lagöverträdare (1964 års lag) samt dels enligt 69 § barnavårdslagen (BvL) och 58 § lagen om nykterhetsvård (NvL). Dessa båda senare lagar spelar – som framgår av *tabell S-7* – kvantitativt en liten roll.

Tabell S-7. Åtalsunderlåtelse efter lagrum enligt vilket åklagarens beslut meddelats 1968, 1971, 1974 och 1977.^{1,2}

	1968	1971	1974	1977
1964 års lag				
absoluta tal	6 708	8 856	6 635	6 295
%	27,5	34,4	40,8	31,6
RB 20:7				
absoluta tal	5 676	8 287	7 717	11 966
%	23,2	32,2	47,5	60,1
BvL 69 §				
absoluta tal	2 227	2 616	1 729	1 553
%	9,1	10,2	10,6	7,8
NvL 57 §				
absoluta tal	9 816	5 983	170	103
%	40,2	23,2	1,1	0,5
Totalt				
absoluta tal	24 427	25 742	16 251	19 917
%	100	100	100	100

¹ Källor: Kriminalstatistik 1968 och 1971, del 2, tabell 13 och 17 samt RSA 1974 och 1978, tabell 3.4.10a.

² I denna redovisning har åtalsunderlåtelse för vissa bagatellbrott utelämnats. Det totala antalet åtalsunderlåtelse är därför t ex år 1977 5 530 lägre i denna tabell än i tabell S.2.

I tabell *S-7a* har åtalsunderlåtelse åren 1977 ordnats efter lagrum enligt vilket åklagarens beslut meddelats och huvudbrott. Ungefär 73,5 % avser brott mot brottsbalken. Förmögenhetsbrotten utgör 67 %, enbart tillgreppsbrott över 50 %. Bakom relativt höga siffror för trafikbrottslagen döljer sig främst brottet olovlig körning.

Tabell S-7a. Åtalsunderlåtelse 1977 efter huvudbrott och lagrum enligt vilket åklagarens beslut meddelats.^{1,2}

	1964 års lag	RB 20:7	BvL 69§	NvL 57 §	Totalt
BrB 3-7 kap	128	599	47	11	785
BrB 8 kap	4 842	3 895	1 240	43	10 020
BrB 9 kap	643	1 310	84	9	2 046
BrB 10 kap	218	215	16	1	450
BrB 11 kap	—	5	—	—	5
BrB 12 kap	235	504	39	30	808
BrB 13-21 kap	84	421	46	3	554
BrB totalt	6 150	6 949	1 472	97	14 668
TBL	42	3 091	59	5	3 197
Narkotikastraff-lagen	38	1 502	14	—	1 554
Övriga författningar	65	424	8	1	498
Totalt	6 295	11 966	1 553	103	19 917

¹ Källa: RSA 1978 tabell 3.4.10a.

² I denna redovisning har åtalsunderlåtelse för vissa bagatellbrott utelämnats. Det totala antalet åtalsunderlåtelse är därför 5 530 lägre i denna tabell än i tabell S-2.

NU-serien*

NU A 1979

1. Forebyggende tiltak mot ungdomsarbeidsløshet
2. Tiltak for likestilling mellom kvinner og menn på arbeidsmarkedet
- 2E. Measures for equality between women and men in the labour market in the Nordic countries
3. Malin - mätning av axellaster hos lastbilar i Norden
4. Nordisk radio och television via satellit - Huvudrapport
- 4E. Nordic Radio and Television via Satellite - Final Report
- 4F. Pohjoismaisten radio- ja televisio-ohjelmien satelliittilähetyskset. Pääraportti
5. Nordisk radio och television via satellit - Teknisk och teknisk/ekonomisk delrapport
- 5F. Pohjoismaisten radio- ja televisio-ohjelmien satelliittilähetyskset - Tekninen ja teknistaloudellinen osaraportti
6. Nordisk radio och television via satellit
- Band 1 Kultur- och programpolitisk delrapport
- Band 2 Bilaga: Vad skulle Nordsat medföra? Masskommunikationsforskningens syn på konsekvenserna
- Band 3 Bilaga: Nordisk språkförståelse - igår, idag, imorgon
- 6F. Pohjoismaisten radio- ja televisio-ohjelmien satelliittilähetyskset
- Nide 1 Kulttuuri- ja ohjelmapoliittinen osaraportti
- Nide 2 Liite: Mitä Nordsat toisi tullessaan? Tiedotustutkimuksen näkökulma
- Nide 3 Liite: Pohjoismaalaisten keskinäinen kielten ymmärtäminen - eilen, tänään, huomenna
7. Nordisk radio och television via satellit - Rättslig delrapport
- 7F. Pohjoismaisten radio- ja televisio-ohjelmien satelliittilähetyskset - Oikeudellinen osaraportti
8. Nordisk radio och television via satellit - Finansiell delrapport
- 8F. Pohjoismaisten radio- ja televisio-ohjelmien satelliittilähetyskset - Taloudellinen osaraportti
9. Vuxenutbildning i arbetslivet
10. Foranstaltninger mod ungdomsarbejdsløsheden i fire nordiske lokalområder
11. Norden i världen. Samarbete rörande de nordiska utlandslektorernas verksamhet
12. Børnelitteratur i Norden
13. Kapacitetsutnyttjande vid turistanläggningar i Norden
14. Nordisk vejlederuddannelse
15. Børn og museer i Norden
16. Børnefilm i Norden
17. Arbetshygienisk specialistutbildning
18. 1954 års överenskommelse om en nordisk arbetsmarknad
19. Multinasjonale selskapers rolle i de nordiske lands økonomi
20. Framtida nordiskt samarbete rörande utvecklingsbiståndet
21. Kapitalets och arbetskraftens rörlighet i Norden
22. Små och medelstora företag (Band 1-5).
- Band 1: Småföretagspolitik i Norden
- Band 2: Externa tjänster till de mindre och medelstora företagen
- Band 3: Nyetableringar i Norden
- Band 4: Ägandespridning och egenkapitalförsörjning i mindre och medelstora företag
- Band 5: Samarbeid for mindre industribedrifter

*Förteckning över tidigare nummer i NU-serien kan rekvideras från Nordiska rådets presidiesekretariat, Box 19506, 104 32 Stockholm.

23. Ny nordisk trygghetskonvention
- 23F. Uusi pohjoismainen sosiaaliturvasopimus
24. Fri arbetsmarknad inom hälso- och sjukvården och veterinärväsendet
25. Nordisk statutsamling 1979
26. Nordisk Statistisk Årsbok 1979

NU B 1979

1. Reklam i skolan
2. Normer for produkttilvirkning
3. Nordic Council; Instruments and achievements
4. Könsroller och utbildning – en lägesrapport
5. Konsumentret i Norden
6. Klinisk läkemedelsprövning – samhällets krav och kontroll i Norden
7. Fuglenes arts- og antalsmæssige fordeling som redskab i landskabsanalyser og planlægningen
8. Barnet i konsumtionssamhället
9. Produktrelatert informasjon hos myndighetene
10. Barselsorlov – forældre og børns behov i perioden omkring graviditet, fødsel og barnets første leveår, specielt med henblik på barselsorlov
11. Nordens ekonomi inför 1980-talet
12. Primärvård i glesbygd
13. Bergenprosjektet. Et nordisk forskningssamarbeid om læereproblemer hos barn. II Etter et år på skolen
14. Alkohol- och narkotikaproblem i Norden – orsaker och behandlingsmetoder
15. Familie, ekteskap og forsørgelse

NU A 1980

1. Båtlivet och dess inverkan på skärgården
2. Världshandelsförändringar och Nordens framtida industrisysselsättning
3. Omstillingskrav til de nordiske landes arbejdsmarked og økonomi på mellemlang sigt
4. Sysselsettingsvirkninger av ny teknologi
5. Förändringar i arbetsmarknadens struktur och funktionssätt
6. Arbete för alla? Rapport om ungdomar med sociala arbetshinder
7. Nordisk samarbejde om projekteksport
8. Nordisk utredningsserie 1960–1979. Katalog
9. Barnåret i Norden
10. Vandringsleder på Nordkalotten
11. Arbetskraftens och kapitalets rörlighet i Norden
12. Arbejdsmarkedspolitiske udfordringer i 1980-årene i Norden
13. Alternativer til frihedsstraf

NU B 1980

1. Individinriktade sysselsättningsåtgärder i de nordiska länderna
2. Planering av nordisk utvärdering av konsumentprogram i TV och radio
3. Företagsinriktade sysselsättningsskapande åtgärder i de nordiska länderna
4. Arbetsförmedling i Norden
5. Nordisk arbetsmarknadsforskning
6. Energibesparing i befintlig bebyggelse
7. Sjuka barns behov

8. Ungdomsutdanningens forhold til arbejdslivet
9. Nordiskt samarbete inom yrkesinriktad rehabilitering
10. Nordic food aid
11. Arbejdsmarked og arbejdsmarkedspolitik i Norden
12. Stoffmisbruk i Norden
13. Produkters brukstid
14. Tvistløsning på konsumentområdet i Norden

Hovrätten över Skåne
och Blekinge, Biblioteket

2 6001 035 018